

Γαβραήλ και Προδρομίδου.

16

BKL

DIOL

BIBΛΙΟΘΗΚΗ
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

026000334597

Τῶ ἀγαπητῶ μοι ἐν Χριστῶ ἀδελφῶ
Σωσθένει Θεοδοσιάδῃ ἱατρῶ
φιλίου Κυριῶν δ' μεταφραστῆς.

Αριθ. εἰσ. 141.071
Κυρίῳ

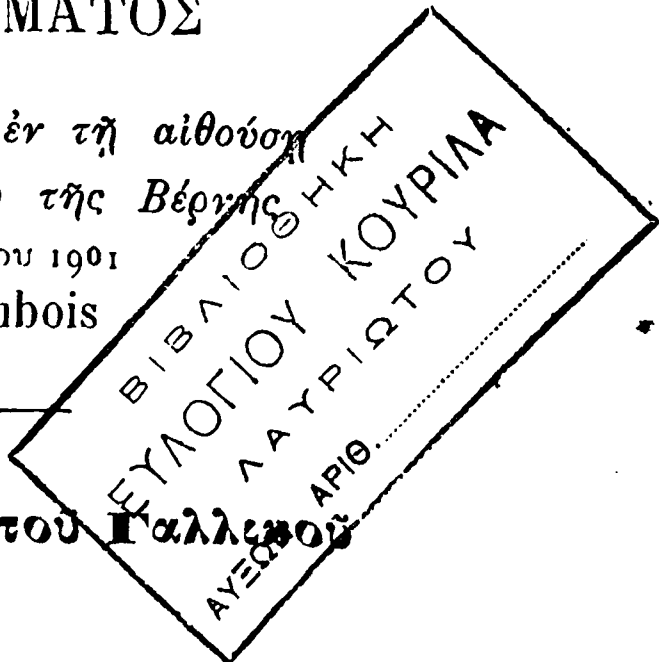
ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΕΠΙΔΡΑΣΕΩΣ

ΤΟΥ

ΠΝΕΥΜΑΤΟΣ

ΕΠΙ ΤΟΥ ΣΩΜΑΤΟΣ

Διάλεξις ἀπαγγελθεῖσα ἐν τῇ αἰθούσῃ
τοῦ μεγάλου Συνεδρίου τῆς Βέρνης
τῆ 28ῃ Φεβρουαρίου 1901
ὑπὸ τοῦ Dr Dubois

Κατὰ μετάφρασιν ἐκ τοῦ Γαλλικοῦ

ΥΠΟ

Α. Γ.

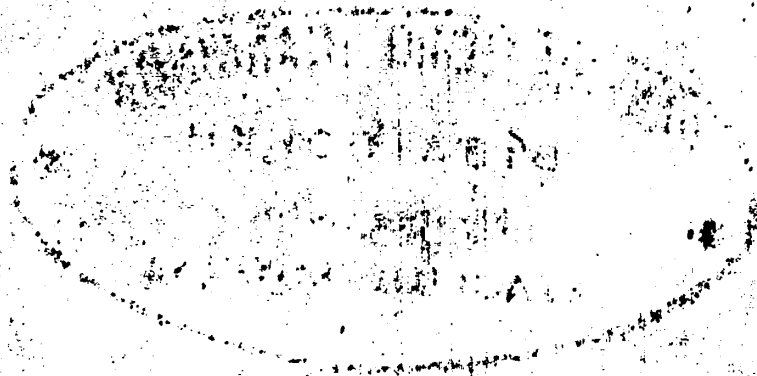

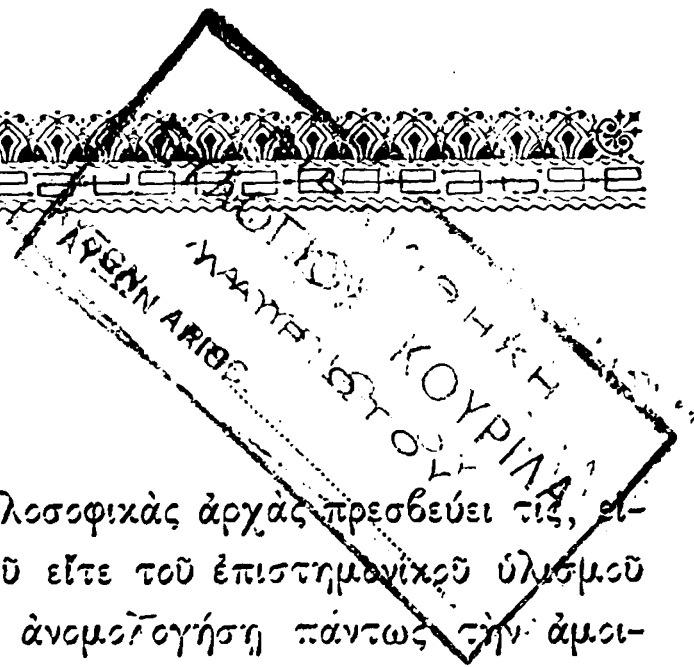
ΕΝ ΙΕΡΟΣΟΛΥΜΟΙΣ

Ἐκ τοῦ Τυπογραφείου Γεωργίου Ι. Χαλίπ Ἀνανία

Handwritten text at the top of the page, possibly a title or header, which is mostly illegible due to the high contrast and noise of the scan.

Οἷασδὴποτε φιλοσοφικὰς ἀρχὰς πρεσβεύει τις, εἴτε τοῦ πνευματισμοῦ εἴτε τοῦ ἐπιστημονικοῦ ὕλισμοῦ ὁπαδὸς τυγχάνει, θ' ἀνομοιογένησιν πάντως τὴν ἀμοιβαίαν ἐπίδρασιν ἣν ἐπ' ἀλλήλων ἐξασκοῦσι τὸ πνεῦμα καὶ τὸ σῶμα τὸ ἠθικὸν καὶ τὸ φυσικὸν τοῦ ἀνθρώπου στοιχεῖον.

Λίαν ἐνδιαφέρον θὰ ἦτο, τῷ ὄντι ν' ἀναλάβωμεν ἀκριβῆ ὄρισμὸν τῶν ποσοῦτον εὐχρηστικῶν τούτων λέξεων καὶ νὰ ὑποδείξωμεν τὰς πολυποικίλους μεταβολάς, ἃς ἡ περὶ ψυχῆς ἐννοία ὑφίσταται ἐν τῇ μεταβάσει ἐκ τοῦ δυαδισμοῦ τῶν θρησκευτικῶν εἰς τὸν μονισμὸν τῆς φυσικῆς φιλοσοφίας. Ἀλλὰ τὸ ζήτημα τοῦτο δὲν ἀποτελεῖ τὸ κύριον ἀντικείμενον τῆς διαλέξεως ἡμῶν σήμερον· διὸ καὶ ἀρκούμεθα εἰς ἐπίτομον πρὸς τὸ παρὸν ὄρισμόν.

Λέγοντες πνεῦμα, ἠθικὴν, ψυχὴν, ἐννοοῦμεν τὰς ἰδέας, τὰς νοητικὰς ἀναπαραστάσεις, τὰ συναισθήματα καὶ πάντα ἐν γένει τὰ φαινόμενα ἐκεῖνα, τῶν ὁποίων δὲν δυνάμεθα μὲν νὰ λάβωμεν γνῶσιν διὰ τῶν αἰσθήσεων, οὐχ ἥττον ἀντιλαμβανόμεθα αὐτῶν διὰ τῆς συνειδήσεως.

Ὁ φυσικὸς ἄνθρωπος συνίσταται ἐξ ὁλοκλήρου τοῦ σώματος, συμπεριλαμβανομένου καὶ τοῦ ἐγκεφάλου μετὰ τῶν ἀπείρων κυττάρων καὶ ἰνῶν ἐξ ὧν συνίσταται, μετὰ τῶν ὀργάνων τῆς αἰσθήσεως, τῶν λεπτῶν τούτων ἀδένων οἵτινες θέτουσιν αὐτὸν εἰς συνάφειαν πρὸς τὸν ἐξωτερικὸν κόσμον. Τὸ σῶμα τοῦτο ὑφίσταται δυνάμεθα νὰ ἴδωμεν καὶ νὰ θίξωμεν αὐτό. Δὲν ἀμφιβάλλομεν δὲ ποσῶς περὶ τῆς πραγματικότητος καὶ τῆς ὑλικότητος αὐτοῦ, παρὰ τοὺς ἀύθαιρέτους δισχυρισμοὺς φιλοσόφων τινῶν οἵτινες ὤθησαν τὸν ἰδεαλισμὸν πέραν τοῦ δέοντος.

Ἐὰν ἀνομολογήσωμεν ὅτι τὸ φυσικὸν τοῦ ἀνθρώπου μέρος ἐπιδρᾷ ἐπὶ τοῦ ἠθικοῦ, κατὰ φυσικὴν συνέπειαν ἀποδεχόμεθα, ὅτι ἡ σωματικὴ ἡμῶν διάθεσις δύναται νὰ ἐπιφέρῃ ἀλλοίωσιν εἰς τὰς ἰδέας ἡμῶν, τὰ συναισθήματα καὶ ἐν γένει εἰς τὰς ψυχικὰς ἡμῶν καταστάσεις. Ἐναντίον δὲ ἀποδεχόμενοι ἐπίδρασιν τοῦ πνεύματος ἐπὶ τοῦ σώματος, ἀνομολογοῦμεν ὅτι αἱ νοητικαὶ ἡμῶν ἀναπαραστάσεις, τὰ συναισθήματα ὑφ' ὧν κατεχόμεθα, δύνανται νὰ ἐπενεργήσωσιν ἐπὶ τοῦ σώματος καὶ νὰ τροποποιήσωσι τὴν λειτουργίαν τῶν ὀργάνων αὐτοῦ.

Σκοπὸς ἡμῶν, πρὸ παντός, ἐστὶ νὰ ὑποδείξωμεν τὴν ἐπίδρασιν τοῦ πνεύματος ἐπὶ τοῦ σώματος, ἀλλ' ὅπως καλῶς ἀντιληφθῶμεν ταύτης, ἀνάγκη ν' ἀντιμετωπίσωμεν καὶ τὸ ἀντίστροφον πρόβλημα καὶ ἀναλύσωμεν ἐν συντόμῳ τὴν ἐπίδρασιν τοῦ φυσικοῦ ἐπὶ τοῦ ἠθικοῦ στοιχείου.

Ἡ ἐξάρτησις τῆς ψυχῆς ἐκ τοῦ σώματος ἄρχεται ἀπὸ τοῦ λίκνου καὶ τελευτᾷ μόνον ἐν τῷ τάφῳ.

Δυνάμει τῆς κληρονομικότητος καὶ τοῦ ἀνταβισμού, γεννώμεθα ἤδη προδιατεθειμένοι εἰς τινὰς τάσεις, εἰσερχόμεθα εἰς τὸν κόσμον κατὰ μᾶλλον ἢ ἥττον καλῶς ἐφωδιασμένοι. Εἰς τὴν κληρονομίαν ταύτην πάντες ἄνευ ὄρων εἴμεθα ἀναγκασμένοι νὰ ὑποκύψωμεν καί, καθ' ὄλον τὸ διάστημα τῆς ἡμετέρας ὑπάρξεως, μόνον ἐκ τοῦ κεφαλαίου τούτου καὶ ἐκ τῶν ὠφελειῶν ἃς ἐξ αὐτοῦ θὰ δυνηθῶμεν νὰ πορισθῶμεν διὰ τῆς σοφῆς αὐτοῦ διαχειρίσεως, θὰ ἀντλῶμεν τοὺς πόρους τῆς ζωῆς ὑμῶν.

Ἵπάρχουσι δυστυχῆ τινὰ ὄντα τὰ ὁποῖα γεννῶνται ἐν καταστάσει βλακίας. Ἡ ἀνάπτυξις τοῦ ἐγκεφάλου αὐτῶν ἀνακόπτεται, διαστρέφεται καὶ μόλις μετὰ ἀτρύτους μὲθους κατορθοῦσιν πεπειραμένοι παιδαγωγοὶ νὰ ἀναδείξωσι παρ' αὐτοῖς σπινθηράς τινὰς νοήσεως. Ἡ ἐγκεφαλικὴ ἀσθένεια εἰς ἥττονα βαθμὸν ἐκδηλοῦται ὡς εὐήθεια. Μικρὸν δ' ἔτι χωρήσασα παράγει τὰς καταστάσεις ἐκεῖνας τῆς νοητικῆς ἀνισορροπίας, αἵτινες πολλάκις ἐπαυξάνονται ἐν τοῖς ἀπογόνοις καὶ δύνανται νὰ καταλήξωσιν εἰς τὸν ἐκφυλισμὸν τῆς οἰκογενείας ἐκείνης.

Ἀναμφήριστον τυγχάνει ὅτι αἱ διανοητικαὶ ἡμῶν δυνάμεις συνδέονται στενῶς πρὸς τοῦ ἐγκεφάλου ἡμῶν τὴν σύστασιν. Οὕτω λέγομεν περὶ ἀνθρώπου παρὰ τῷ ὁποίῳ παρατηρεῖται ἐξοχος διάνοια, ὅτι ἔχει κεφαλὴν καλῶς διωργανωμένην. Ἵποθέτομεν παρ' αὐτῷ ἐγκέ-

φαλον καλῶς ἀνεπτυγμένον. εὐχερέστατα λειτουργοῦν-
τα, ἐπιδεκτικὸν κοινωνικῆς πνευματικῆς ἐργασίας. Ἄν-
θρωποὶ τινες ἔχουσι πιστὴν μνήμην, ἄλλοι δὲ ζωηρὰν
φαντασίαν. Τινὲς μὲν εὐκόλως περαίνουσι τὸ ἀνατεθὲν
αὐτοῖς ἔργον, ἄλλους δὲ διακρίνει ἰσχυρὰ ἐμμονή.

Αἰσθανόμεθα κάλλιστα ὅτι, ἀφοῦ δυνάμεθα νὰ
καλλιεργήσωμεν ἐν τινι μέτρῳ τὰς ἰκανότητας ταύ-
τας ἢ καὶ νὰ ἀφήσωμεν αὐτὰς νὰ περιπέσωσιν εἰς ἀ-
τροφίαν ἐλλείψει χρησιμοποιοῦσεως, αὗται εἰσιν ἔμ-
φυται ἐν ἡμῖν. Τὸ αὐτὸ ἀπολύτως συμβαίνει καὶ εἰς
τὰς ἠθικὰς ιδιότητες ἀνακαλύπτομεν ἐν τῷ παιδί σπέρ-
ματα μελλόντων ἠθικῶν προσόντων καὶ ἐλαττωμάτων
ἀπὸ τῶν πρώτων ἐτῶν τῆς ζωῆς αὐτοῦ, πρὸ τῆς ἐ-
φαρμογῆς τῶν παιδαγωγικῶν μέσων, πρὸ τῆς ἐνεργεί-
ας τῆς μιμήσεως.

Παιδίον τι ἀπὸ τῶν πρώτων ἐκδηλώσεων τῆς
ὑπάρξεως αὐτοῦ εἶνε πειθήνιον καὶ γλυκύ, εὐαίσθη-
τον καὶ ἀγαθόν· ἕτερον, παραχοπιὸν καὶ τραχύ, ἀδι-
άφορον καὶ μάλιστα ἀπηνές. Ὁ ἐγωϊσμὸς καὶ ἡ τᾶσις
πρὸς τὸ ψεῦδεςθαι ἀναφαίνονται πολλάκις ἐνωρίτατα.
Τὸ παιδίον ὅμως στερεῖται εἰσέτι κρίσεως, καὶ δὲν τολ-
μῶμεν νὰ ὁμιλήσωμεν συνεπῶς περὶ εὐθύνης, οὐχ ἥτ-
τον παρατηροῦμεν παρ' αὐτῷ ἀνεξίτηλα ἔγνη κληρο-
νομικότητος, ἔμφυτα ἠθικὰ ἐλαττώματα.

Ἡ βλάβη τοῦ ἐγκεφάλου συνεπάγεται ἐν τῷ ἄ-
μα τὴν ἐξασθένησιν τῆς νοήσεως καὶ τὴν κατάπτωσιν
τοῦ ἠθικοῦ συναισθήματος. Τῇ μαρανθείσῃ εὐφυΐᾳ τοι-
οῦτου ἀνθρώπου ἀντιτίθεται καὶ ἀνάλογος ἀνηθικότης·

ἀφ' ἑτέρου δὲ δυστυχῆ τινα ὄντα, μειονεκτοῦντα ὑπὸ πνευματικὴν ἔποψιν, παρουσιάζουσι τὴν συγκινητικὴν ἀντίθεσιν ἀγαθῆς καρδίας καὶ ζωηρᾶς εὐαισθησίας καὶ ἐπισπῶσιν οὕτω τὴν συμπάθειαν ἡμῶν. Τέλος ἢ ἔκτακτος εὐφροσύνη συνδέεται πολλάκις, πλεόν ἢ ὅσον φαντάζεται τις, μετὰ παντελοῦς ἐλλείψεως ἠθικοῦ συναισθήματος.

Ἡ ὑπαρξίς ἠθικοῦ πλήν παράφρονος ἢ εὐήθους οὐδεμίαν ἀμφιβολίαν ἐπιδέχεται. Εἶνε δυνατόν νὰ ἐπιβληθῆ τις διὰ τῆς ἀγλῆς τῆς ψυχρᾶς αὐτοῦ διανοίας, διὰ τῆς ἐκαταβλήτου ἐνεργητικότητος, διὰ τῆς ἀταράχου αὐτοῦ ψυχραιμίας, ἀλλ' ἢ εὐφροσύνη αὐτοῦ ἔσται μερική, ἀτελής, ἀφ' οὗ δι' αὐτῆς δὲν κατορθοῖ νὰ διίδη τὴν μεταξὺ τοῦ κακοῦ καὶ τοῦ ἀγαθοῦ ὑφισταμένην ἀντίθεσιν. Παρὰ τὴν τελείαν αὐτοῦ μόρφωσιν, αἱ ἠθικαὶ ἀρχαὶ τυγχάνουσι καθ' ὁλοκληρίαν ξέναί εἰς αὐτόν. Καθὼς δὲ ὑπάρχουσιν ἄνθρωποι παντελῶς ἐστερημένοι μουσικῆς εὐαισθησίας, διὰ τοὺς ὁποίους ἢ μουσικὴ οὐδὲν πλεόν ἐστὶν ἢ δυσάρεστος θόρυβος, οὕτω εὐρίσκονται ἕτεροι, οἱ ὁποῖοι οὐδέποτε συνησθάνθησαν τὴν ἔλξιν τοῦ ἀγαθοῦ, τῶν ὁποίων οὐδέποτε ἢ καρδία, ἔπαλε δι' εὐγενῆ ἰδέαν.

Οἱ τελευταῖοι οὗτοί εἰσιν οἱ χεῖριστοι ἀπόκληροί τῆς ἀνθρωπότητος παρὰ τὴν ἐπίζηλον περιωπὴν ἣν δύνανται νὰ καταλάβωσιν ἐν τῇ κοινωνίᾳ.

Ἄς ἔχωμεν δὲ πάντοτε ὑπ' ὄψει ὅτι ἢ διανοητικὴ καὶ ἠθικὴ αὕτη κληρονομικότης κατ' οὐσίαν εἶνε

φυσικὸν φαινόμενον. Δὲν γεννώμεθα κατ' ἀρχὴν κάτοχοι τελείων αὐτῶν καθ' ἑαυτῶν προσόντων ἢ ἐλαττωμάτων. Δὲν γεννώμεθα ποιηταί, μουσικοί, σοφοί, πολιτικοὶ ἄνδρες. Ἀπ' ἀρχῆς δὲν εἴμεθα προωρισμένοι νὰ καταστῶμεν ἀγαθοὶ εἴτε κακοῦργοι ἄνθρωποι ἀπλῶς· γεννώμεθα μετ' ἐγκεφάλου κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥττον καλῶς διωργανωμένου, κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥττον καταλλήλου ὅπως ἀντιδρᾷ εἰς τὴν ἐπιρροὴν τῶν ἐρεθισμῶν εἰς οὓς ὑποβαλλόμεθα καὶ οἵτινες ἀποτελοῦσι τὸ φαινόμενον ἐκεῖνο τοῦ συνδυασμοῦ τῶν ἐννοιῶν, ὅπερ καλοῦμεν ζωὴν τῆς ψυχῆς. Προβαίνομεν ἔτι περαιτέρω καὶ ὑποδεικνύομεν ὅτι, ἐπειδὴ πᾶσα σκέψις κατ' ἀνάγκην συνδέεται πρὸς φυσικὸν ἢ χημικόν τι φαινόμενον οὗτινος ἕδρα ἐστὶν ὁ ἐγκέφαλος, ἡ ἐξάρτησις εἶνε ἔτι μείζων, καὶ ὅτι πᾶσαι αἱ ὑψίσται ἐκφάνσεις τῆς νοήσεως, πᾶσα ἡ διανοητικὴ καὶ ἠθικὴ ἡμῶν ζωὴ, ἐξαρτῶνται πρὸ πάντῶν ἐκ τῆς καταστάσεως τοῦ ἐγκεφάλου ἡμῶν.

Ἄλλὰ θὰ εἶπητε, ἴσως, ὅτι τὴν θέσιν ταύτην δύνανται κατ' ἀρχὴν νὰ ἀποδεχθῶσιν οἱ ὀπαδοὶ τοῦ παχυλοῦ μόνον ὕλισμοῦ. Ἀναμφιβόλως, οἱ ἐξ ἐπαγγέλματος ὕλισται καὶ οἱ τῆς ἑτεραρχίας ἀκόλουθοι ἀσμενέστατα θὰ συγκατανεύσωσιν εἰς τοῦτο. Δὲν προτίθεται ὅμως ἐνταῦθα νὰ θίξω μεταφυσικὰ ζητήματα. Πολὺ ὀλίγον μὲ ἐνδιαφέρει εἰάν τινες θεωρῶσι τὴν σκέψιν ἀποτέλεσμα ἐγκεφαλικῆς ἐνεργείας, ἢ, ὡς οἱ ζηλωταὶ πνευματισταί, διαβλέπωσι ἐν τῷ ἐγκεφάλῳ

τὸ θαυμάσιον μόνον ὄργανον δι' οὗ ἡ ψυχὴ ἐκφαίνεται. Τὰ προβλήματα ταῦτά εἰσιν ἄλυτα.

Ἐν ἀμφοτέραις ταῖς περιπτώσεσιν, ἃς γνωρίζομεν καλῶς, ὅτι πᾶσα ἀτελὴς ἐγκεφαλικὴ λειτουργία ἐκδηλοῦται διὰ τῆς συγχύσεως τῆς σκέψεως. Ὀφείλομεν ἐπομένως κατ' ἀνάγκην, νὰ ἀποδειχθῶμεν σταθερὰν συνάφειαν μεταξύ τῆς δράσεως τῆς συνειδήσεως καὶ τῆς ἐγκεφαλικῆς ἐνεργείας, ὅπερ καὶ ψυχοφυσικὸν παραλληλισμὸν δι' ἄλλων ὄρων ἀποκαλοῦμεν.

Ἡδυνάμην νὰ ἀνεύρω εὐκόλως μεταξύ τῶν προτεσταντῶν φιλοσόφων, προμάχων τῆς ἐλευθέρου τοῦ ἀνθρώπου βουλήσεως, συγγραφεῖς ἐξαίροντας τὴν ὑποταγὴν ταύτην τῆς ψυχῆς ἀπέναντι τοῦ σώματος, ἀλλ' ἡ μαρτυρία αὐτῶν θὰ ἐφαίνετο πιθανὸν ἀνεπαρκῆς, ὑποπτος. Προτιμῶ νὰ ἐπικαλεσθῶ ἀντιπρόσωπον τῆς καθολικῆς ὀρθοδοξίας. Ἀκούσωμεν τί φρονεῖ περὶ τοῦ ζητήματος τούτου σοφὸς Γάλλος Ἱεράρχης.

« Πάντες ἀποθαυμάζομεν τὴν ἀκόλουθον ρήτραν τὴν ὅποιαν ἐξήνεγκε μὲν ὁ κ. de Bonald, ἀλλ' ἐνεπνεύσθη ταύτην παρὰ τοῦ Καρρεσίου: **Ἡ ψυχὴ εἶνε νόησις ὑπηρετουμένη ὑπὸ ὀργάνων.**

Ὁ ὀρισμὸς οὗτος ἔχει τὸ ἐλάχιστον ἐλάττωμα ὅτι δὲν εἶνε πλήρης.

Ἡ νόησις ὑπηρετεῖται ὑπὸ τῶν ὀργάνων· ὑπηρετεῖται, μάλιστα, ἀναμφιβέλως, ἀλλὰ καὶ ὑποτάσσεται πρὸς τούτους. Εἶνε ἀληθὲς ὅτι πᾶς οἰκογενειάρχης ὑποτάσσεται κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥττον ἐκ τοῦς ὑπηρετάς αὐτοῦ.

Ἄλλ' ἂν θὰ ἀπηλλάσσετο τῆς ἐξαρτήσεως ταύτης ἂν συγκατετίθετο νὰ ὑπηρετῆ αὐτὸς ἑαυτόν.

Ἡ ψυχὴ ὁμῶς στερεῖται τοῦ πλεονεκτήματος τούτου.

Ἡ ἐξάρτησις αὐτῆς τυγχάνει ἔτι μείζων.

Ἐὰν προῦκειτο περὶ τῆς κατωτέρας ψυχικῆς δυνάμεως, τῆς αἰσθήσεως, τῆς ἀντιλήψεως δῆλον ὅτι τῶν σωμάτων, ἠδύνατό τις νὰ εἴπη; Ἡ ψυχὴ ἐξαρτᾶται ἐκ τῶν ὀργάνων τοῦ σώματος ἐν ὅλαις αὐτῆς ταῖς ἐνεργείαις, αἵτινες ἔχουσι τὴν ἀφετηρίαν αὐτῶν εἰς τὰ ἐκτός. Ἄλλ' ἐν τῇ ἰδίᾳ αὐτῆς ζωῇ, ἐν ταῖς διανοητικαῖς αὐτῆς ἐνεργείαις, εἶνε κυρία ἑαυτῆς οὐδόλως ἐξαρτημένη ἐκ τοῦ σώματος.

Δυστυχῶς ὁμῶς δὲν ἔχει οὕτω τὸ πρᾶγμα καὶ θεωρητικῶς. Καὶ ἐν αὐτῇ τῇ καθαρωτάτῃ νοήσει ἀναγκαῖα ἐστὶ τῶν ὀργάνων ἢ συνεργασία.

Ὁ ἐγκέφαλος ἐργάζεται ἐν τῷ κρανίῳ τοῦ σκεπτομένου ἀνθρώπου. Ἐν τῷ ἐγκεφάλῳ παράγονται κραδάνσεις τῶν κυττάρων τῆς φαιᾶς αὐτοῦ οὐσίας. Ἄλλὰ πρὸς παραγωγὴν τῶν κραδάνσεων τούτων κυκλοφορεῖ ἐν αὐτῷ ρεῦμα αἵματος τοσοῦτω ἀφρονώτερον ὅσω αἰ τῆς διανοίας δυνάμεις ἐπὶ μᾶλλον ἐντείνονται· συνεπεία τῆς ἐργασίας ταύτης παρατηρεῖται ὑψωσίς τις τῆς θερμοκρασίας καὶ τέλος ἐπακολουθεῖ ἡ κατανάλωσις τῶν ὀργανικῶν τοῦ ἐγκεφάλου οὐσιῶν. Ὅσω περισσότερον ἡ ψυχὴ σκέπτεται, τοσοῦτω μᾶλλον ὁ ἐγκέφαλος καταναίσκει ἐκ τῆς ἰδίας αὐτοῦ οὐσίας. Τούτου ἕνεκα καὶ ἡ πνευματικὴ ἐργασία πλειότε-

ρον τῆς σωματικῆς ἐπιτείνει τὸ αἶσθημα τῆς πείνης.

Τέλος ἡ ὑπερβολικὴ πνευματικὴ ἐργασία συνεπάγεται ἀναποφεύκτως κόπωσην καὶ πόνον ἐν τῷ ἐγκεφάλῳ, ἡ δὲ ἐπὶ πλέον παράτασις ταύτης δύναται νὰ ἐπιφέρῃ νοσηρὰς τινὰς καταστάσεις καὶ ἐνίοτε ὀργανικαὶ διαταράξεις, τῶν ὁποίων γινόμεθα αὐτόπται μάρτυρες μετὰ τὸν θάνατον τοῦ παθόντος καὶ αἴτινες διαμένουσι φοβερὰ τεκμήρια ὅτι ὁ ἄνθρωπος μετέχει καὶ τῆς ὕλης, ἀῆτις δὲν τῷ ἐπιτρέπει νὰ ἀμελῇ αὐτῆς». Ὁμολογητέον ὅτι περιεκτικώτερον καὶ σαφέστερον δὲν θὰ ἐξεφράζετο ὁ διάσημος οὗτος ἱεράρχης.

Ἄλλὰ τῆς αὐτῆς δουλείας, θὰ εἶπητε, οὐκ ἔστιν ἀνεκτὴ. Πῶς, εἶνε δυνατόν ἐκ τῆς ὕλικῆς καταστάσεως τοῦ ἐγκεφάλου ἡμῶν νὰ ἐξαρτῶνται τὰ τε πνευματικὰ καὶ ἠθικὰ ἡμῶν κεφάλαια; Βεβαιότατα! Πᾶσα ψυχικὴ κατάστασις ὑποτίθησιν ἀλόγον τῆς αὐτῆς τοῦ ἐγκεφάλου καὶ οἰασδῆποτε μεταφυσικᾶς θεωρίας ἀσπαζόμεθα, ἡ ψυχὴ διατελεῖ πάντοτε ἐσφηνωμένη τῷ σώματι καθ' ὅλον τὸ διάστημα τῆς ζωῆς ἡμῶν.

Οὐ μόνον γεννώμεθα ἤδη πεπρωτισμένοι ὑπὸ τῆς φύσεως διὰ διαφόρων προσόντων ἢ καὶ ἐστερημένοι παντελῶς τειούτων, ἀλλὰ πρὸς τούτοις καὶ ὑφιστάμεθα βραδέως τὸν ἀφόρητον ζυγὸν τῆς κληρονομικότητος ἐν προβεβηκυῖα ἡλικίᾳ καθ' ἣν θὰ ἰδύναμεθα πλέον νὰ ἐλπίζωμεν ὅτι διεφύγομεν αὐτόν.

Τοιουτοτρόπως παρατηρεῖ τις τὴν μανίαν ἢ τὴν ἐπιληψίαν, ἣτις ὡσαύτως ἐπάγεται νοσηρικὰς διαταράξεις, καταλαμβάνουσας διαδοχικῶς καὶ κατὰ τὴν αὐ-

τὴν ἡλικίαν τὰ μέλη μιᾶς οἰκογενείας. Ἐπίσης ἄνευ ἑτέρας τινὸς πιθανῆς αἰτίας, πλὴν τῆς ὑποτιθεμένης ἐμφύτου καὶ ὑπολानθανούσης διαθέσεως, αἰφνης ἔξοχος ἐμολογουμένως διάνοια, κανονικῶς μέχρι τοῦδε ἀναπτυσσομένη, ἐξαφανίζεται.

Αἱ ἀσθένειαι τοῦ σώματος ἐπάγονται καὶ ἀναλόγους ἀλλοιώσεις τῶν ψυχικῶν ἡμῶν καταστάσεων. Οὕτω ὁ ἀσθενὴς ὑπὸ τὴν ἐπήρειαν τοῦ πυρετοῦ περιπίπτει ὡς γνωστόν, εἰς παραληρήματα καὶ καταπίπτομεν διανοητικῶς διὰ τῶν δηλητηρίων. Ἡ θερμότης, τὸ ψυχος, ὁ καθαρὸς ἢ μεμολυσμένος ἀήρ, αἱ τροφαί, ἡ βαρομετρικὴ πίεσις ἐπενεργοῦσιν ἐπὶ τε τοῦ φυσικοῦ καὶ ἠθικοῦ ἡμῶν στοιχείου.

Ἀναλογισθῆτε τὴν κατάστασιν τῆς ψυχῆς, τὴν ὁποῖαν δημιουργεῖ ἡ ἀλκολικὴ μέθη καὶ θὰ ἐννοήσητε πάραυτα τὴν διατάραξιν ἣν ἐπιφέρει εἰς τὴν σχέσιν, εἰς τὴν ψυχὴν, ἡ δηλητηρίασις τοῦ ἐγκεφαλικοῦ υττάρου. Τυπικόν τι παράδειγμα τῆς ἐπιδράσεως ταύτης τοῦ σώματος ἐπὶ τοῦ πνεύματος παρέχει ἡμῖν τὸ φαινόμενον τῆς ἐκρίζώσεως τοῦ θυροειδοῦς ἀδένοσ. Ὅτε τὸ πρῶτον ἐπέτελουν τὰς τόσον συχνὰς καταστάσας σήμερον ἐγχειρήσεις τῆς βρογχοκλήλης, ἀπέσπων ὀλόκληρον τὸν ἀδένα ὡς ἄχρηστον ὄλωσ καὶ περιττόν. Σὺν τῷ χρόνῳ ὁμοιωσ ἠναγκάσθησαν νὰ ἀπορρίψωσι τὴν γνώμην ταύτην παρετήρησαν τὸ ἐξῆς φαινόμενον. Ἄνθρωποι τινες ὑγιεῖς τὰς φρένας κατ' ἀρχάς, μετέπεσαν, συνεπεία τῆς ἐγχειρήσεως ταύτης, εἰς κατάστασιν τινὰ ἡλιθιότητος! Οὐ μόνον τὰ χαρακτηριστικὰ τοῦ προσώπου

αὐτῶν κατέστησαν βλακώδη, τὸ πρόσωπον ἐρρυτιδώθη, τὰ χεῖλη ἐξωγκώθησαν, ἡ μορφή ἔλαβε τὴν γεροντικὴν ὄψιν τῶν ἠλιθίων, ἀλλὰ καὶ ἡ διάνοια ἔπαθεν καὶ οἱ ἀσθενεῖς περιέπεσαν εἰς κατάστασιν διανοητικῆς ληθάργου. Ἡ αὐτὴ κατάστασις δύναται νὰ ἐπισυμβῇ ἄνευ ἐγγειρήσεως ἀπλῶς διὰ τῆς ἀτροφίας τοῦ θυροειδοῦς ἀδένος.

Ὅθεν ἐν ἀμφοτέραις ταῖς περιπτώσεσι δύνασθε νὰ ἀποδώσητε τῷ ἀσθενεῖ τὴν ζωηρότητα τοῦ πνεύματος συμβουλευόντες αὐτὸν νὰ φάγη τὸν θυροειδῆ ἀδένα τοῦ προβάτου, ἢ λάβῃ δόσεις τινὰς τῆς οὐσίας τοῦ ἀδένος τούτου! Δύνασθε δὲ ἐκ νέου νὰ ἐπαναφέρητε αὐτὸν εἰς τὴν προτέραν κατάστασιν τῆς ἠλιθιότητος ἀφαιροῦντες ἀπ' αὐτοῦ τὸ φάρμακον τοῦτο. Τὸ φαινόμενον τοῦτο ἀποδεικνύει πειραματικῶς τὴν ἐπίδρασιν τοῦ σώματος ἐπὶ τοῦ πνεύματος. Ἐὰν βεβαίως ἡ ἀλήθεια αὕτη χρῆζει ἀποδείξεως.

Κατεδικάσθημεν λοιπὸν νὰ ὑφιστάμεθα αἰεποτε τὸν ζυγὸν τῆς κληρονομικότητος καὶ τὴν ἐπήρειαν τῶν φυσικῶν ἀγωγῶν ὡς δένδρον τὸ ὅποιον οὐ μόνον φύεται ὑγιὲς εἴτε καχεκτικόν, ἀναλόγως τοῦ παραγαγόντος αὐτὸ σπέρματος, ἀλλὰ καὶ καθίσταται ἔρμαιον τῶν ιδιοτροπιῶν τῆς φύσεως; Δὲν δυνάμεθα ἄράγε νὰ ἐπικαλεσθῶμεν καὶ ἐνταῦθα τὴν ἐπέμβασιν τοῦ νοήμονος κηπουροῦ, ὅπως διορθώσῃ τὴν ἀρχικὴν τῶν κλάδων στρέβλωσιν, ὑποστηρίξῃ αὐτοὺς καὶ χρησιμοποιήσῃ τὴν ἐξευγενίζουσαν τὸν καρπὸν κλάδουσιν.

Μάλιστα, δυνάμεθα νὰ καταπολεμήσωμεν ἐν τινι

μέτρῳ τὰ ἀποτελέσματα τῆς μοιραίας κληρονομικότητος, νὰ ἀποφύγωμεν τὴν νοσηρὰν ἐπίδρασιν τῶν ἐξωτερικῶν ἀγωγῶν. Ἐπιτυγχάνομεν τούτου **διὰ τῆς διαπαιδαγωγήσεως ἡμῶν αὐτῶν.**

Εἶπον, ἄνευ δισταγμοῦ, διαπαιδαγώγησιν ἡμῶν αὐτῶν, διότι πέπεισμαι, ὅτι ἡ ἀτομικὴ αὕτη καλλιέργεια εἶνε ἡ μόνη τελεσφόρος· ἀλλ' ἀνάγκη νὰ συνενώμεθα.

Ἄτελεῖς κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥττον ὑπὸ πνευματικὴν ἔποψιν δὲν δυνάμεθα νὰ καταστῶμεν καὶ ἴδιοι ἡμῶν παιδαγωγοὶ ἐν τῇ αὐστηρᾷ ἐννοίᾳ τῆς λέξεως.

Μόνον διὰ τῆς πρὸς τοὺς ὁμοίους ἡμῶν ἀναστροφῆς, διὰ τῶν ἰδεῶν, ἃς ἐκεῖνοι ὑποβάλλουσιν ἡμῖν θὰ δυνηθῶμεν νὰ διορθώσωμεν τὰ ἐλαττώματα καὶ ἐπαυξήσωμεν ἀφ' ἑτέρου τὰ προσόντα ἡμῶν.

Συναισθανόμεθα, εἶνε ἀληθές, ὅτι σκεπτόμεθα διὰ τοῦ ἡμετέρου νοῦ, ὅτι προδ' ἀχαράττομεν ἡμεῖς αὐτοὶ τοὺς κανόνας τῆς πρὸς τοὺς ἄλλους διαγωγῆς ἡμῶν καὶ πολιτείας, ἀλλὰ, προσοχὴ εἰς τοῦτο! Τὸ πνευματικὸν τοῦτο κεφάλαιον, ὁποῖον οἰκαιοποιούμεθα καὶ ἐπωφελούμεθα, ἀπυκτῶμεν παρὰ τῶν ἄλλων, ἀποθησαυρίζομεν οὐ μόνον ἐκ τῆς συστατικῆς παιδεύσεως, τῆς ὁποίας ἐν τῇ οἰκογενείᾳ ἡμῶν καὶ τῷ σχολείῳ εὐμοιροῦμεν, ἀλλὰ καὶ ἐκ τῆς ἐν τῷ κόσμῳ ἀνεπαισθήτως ἐπιτελουμένης καθ' ἅπαντα τὸν βίον ἡμῶν. Ἡ τελευταία αὕτη ὅτε μὲν ἐστὶν ἐπωφελῆς, ὅτε δὲ βλαβερὰ καὶ οὕτω ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ἰδεῶν τούτων, ἃς παρὰ τῶν ἄλλων δανειζόμεθα, ἀ-

νεγείρομεν τὸ οἰκοδόμημα τῶν γνώσεων καὶ τῶν συναισθημάτων ἡμῶν.

Πᾶσα παιδείσις, κυρίως εἶπεῖν, δύναται νὰ θεωρηθῆ ἐπίδρασις τοῦ πνεύματος ἐπὶ τοῦ σώματος. Ἀναμφισβότως δεχόμεθα παρὰ τῶν ἄλλων πολυειδεῖς καὶ διαφόρους γνώσεις εἴτε προφορικῶς εἴτε καὶ ἐγγράφως· ἐναποταμιεύομεν πλείστας ιδέας διὰ τῶν ξένων ὑποβολῶν· ἀλλ' ὅπως ὑπὸ πάντων ὁμολογεῖται, πᾶσα σκέψις παρακολουθεῖται ὑπὸ ὑλικῶ φαινομένου ἐν τῷ ἐγκεφάλῳ καὶ ἐν γένει φυσικῆ τις μεταβολῆ καθορίζει τὰς νεεράς ἀναπαραστάσεις.

Ἡ παιδείσις διαπλάττει, δυνάμεθα νὰ εἰπώμεν τὸν ἐγκέφαλόν ἡμῶν, καθιστᾷ αὐτὸν ἱκανὸν ὅπως ἀντιδρᾷ κατὰ τῶν εὐνοϊκῶν ἐπιδράσεων.

Δὲν ἐπιθυμοῦμεν νὰ κατέλθωμεν εἰς λεπτομερεῖς ψυχολογικὰς ἀναλύσεις περὶ τοῦ ἀντικειμένου τούτου. Ὁ σκοπὸς ἡμῶν τυγχάνει ὅλως πρακτικὸς καὶ πρόκειται περὶ τοῦ ἐξῆς ζητήματος:

Δυνάμεθα ἄρα γε διὰ πνευματικῶν μέσων, διὰ τοῦ ἠθικοῦ ἡμῶν σθένους, νὰ διαφύγωμεν πολυειδεῖς ἀσθενείας, νὰ παρεμποδίσωμεν τὴν ἐμφάνισιν δυναμικῶν τινῶν διαταράξεων, νὰ ἐλαττώσωμεν ἢ καὶ παντελῶς ἐξαλείψωμεν τὰς ἤδη ὑπαρχούσας;

Εἰς τὴν ἐρώτησιν ταύτην ἀπαντῶμεν μετὰ πεποιθήσεως· Μάλιστα.

Περὶ τὸ νὰ εἰπώμεν, ὅτι ἐξαιροῦμεν βεβαίως τῆς κατηγορίας ταύτης τὰς χειρουργικὰς νόσους, τὰς μiasmaticὰς ἀσθενείας καὶ τὰς ἀναριθμήτους ἐκείνας ὁρ-

γανικὰς παθήσεις, αἰτινές εἰσιν ἀποτελέσματα κληρονομικώτατος εἴτε καὶ ἀνθυγιεινῶν συνθηκῶν. Κατὰ τοιούτων συνήθων ἄλλως τε κακῶν, ὅσον ἀνηλεῶς μαστιζόντων τὴν ἀνθρωπότητα, οὐδὲν ἠθικὸν μέσον ἔχομεν νὰ ἀντιτάξωμεν. Δυνάμεθα νὰ καταπολεμήσωμεν αὐτὰ ἀπλῶς διὰ τῶν συνήθων τῆς λατρικῆς μεθόδου, διὰ τῶν πρὸς τοῦτο καθωρισμένων φαρμάκων, διὰ φυσικῶν μέσων. Ἐπὶ τέλος ἀντιτάσσομεν αὐτοῖς ἀπλοῦν στωϊκισμὸν καὶ οὐδὲν πλεόν.

Ἄλλὰ πάσχομεν πλειστάκις ἐκ δυναμικῶν διαταράξεων, οὐδόλως ἐξ ὀργανικῶν παθήσεων προερχομένων καὶ ἐν τῇ ἀναπτύξει τῶν ὁπίων / τὸ πνεῦμα λαμβάνει ἐνεργὸν μέρος. Καὶ ἐν γύκλω' καθαρῶς σωματικῶν ἀσθενειῶν ἐπεμβαίνουσι πολλάκις ψυχικὰ συμπτώματα, ἐξαρτώμενα πρὸ παντὸς ἐκ τῆς καταστάσεως τῆς ἡμετέρας ψυχῆς.

Ὁ ἄνθρωπος, πράγματι, πάσχει κατὰ πολὺ διάφορον τρόπον τοῦ ζώου καὶ πολὺ πλειότερον αὐτοῦ. Δὲν ἀρκεῖται μόνον, δυνάμεθα νὰ εἰπωμεν, εἰς τὰς ζωῶδεις βασάνους ἀντιστοιχοῦσας εἰς φυσικὰς διαταράξεις. Μεγαλοποιεῖ αὐτὰς διὰ τῆς φαντασίας, καθιστᾷ σοβαρὰς διὰ τοῦ φόβου, υποθάλλει αὐτὰς ἐπὶ πλεόν διὰ τῶν ἀπαισιοδοξιῶν του.

Ὁ ἄνθρωπος δυστυχῶς κέκτηται καὶ τοῦτο τὸ θλιβερόν προνόμιον, ὅτι ὑπόκειται πολλάκις εἰς τὰς ὅσον συνήθεις τὴν σήμερον νευρικὰς παθήσεις. Μόνος οὗτος δοκιμάζει ἐν ταῖς ἀσθενεῖαις αὐτοῦ τὴν ἠθικὴν βίασαν εἰς τὸν ὑψιστον αὐτῆς βαθμόν, ἐὰν δ' ἐνίοτε πα-

ρουσιάζεται αὕτη ὑπὸ τὴν ὀξυτέραν αὐτῆς μορφήν, τοῦτο συμβαίνει οὐ μόνον διότι τυγχάνει αὕτη ἀναγκαία ἀπαίτησις τῆς πνευματικῆς ζωῆς τοῦ ἀνθρώπου, ἀλλὰ καὶ διότι δειμιουργεῖ αὐτὴν αὐτὸς οὗτος, ἢ τοῦλάχιστον ἐπαυξάνει.

Ἐπειδὴ δὲ ζητοῦμεν πρὸ παντὸς τὰ μέσα ὅπως ἠθικῶς καταπολεμήσωμεν τὴν ἀσθένειαν, ἀνάγκη πρῶτον καλῶς νὰ γνωρίσωμεν τὸν ἐχθρὸν καὶ ἐξακριβώσωμεν τὸν τρόπον, καθ' ὃν αἱ ἐξωτερικαὶ ἐπιδράσεις, αἱ τε φυσικαὶ καὶ ἠθικαὶ, δύνανται νὰ ἐπενεργήσωσιν ἐφ' ἡμῶν καὶ ἐπιφέρωσι τὴν διατάραξιν τῆς σωματικῆς ἡμῶν λειτουργίας.

Τὰ δύο κατ' ἐξοχήν τρωτὰ ἡμῶν σημεῖα εἰσιν ἡ εὐαισθησία καὶ ἡ ἀψιθυμία.

Εἶπομεν ἤδη, ὅτι ὁ φυσικὸς κόσμος ἐξασκεῖ σπουδαίαν ἐφ' ἡμῶν ἐπίδρασιν. Τὸ δριμύ καὶ ὑγρὸν ψῦχος παραλύει καὶ ἐμβάλλει ἡμᾶς εἰς ἀθυμίαν· ἡ θερμότης, ὅταν ὑπερβαίνει τὸ ὀρισμένον ὄριον, καταβάλλει εὐκόλως ἡμᾶς. Ὑπερβολικὸν φῶς, ἤχος λίαν ἐντεταμένος ἢ συνεχῆς καταποιεῖ καὶ ἐκνευρίζει ἡμᾶς. Πληθὺς καταθλιπτικῶν καὶ ὀδυνηρῶν ἐντυπώσεων διαβιβάζονται διὰ τῶν περιφερικῶν νεύρων εἰς τὸν ἐγκέφαλον ἡμῶν. Οἰαδῆποτε σωματικῆ, πνευματικῆ ἢ ἠθικῆ κόπωσης ἐπεκτείνεται μέχρι τῶν νευρικῶν κέντρων καὶ δημιουργεῖ νοσηρὰς καταστάσεις τῶν ὀσείων συμπτώματά εἰσιν ἡ βλίψις καὶ ἡ ἀνία.

Ἐὰν αἱ ἐπιδράσεις αὗται ἦσαν σωματικά, δὲν

Θὰ ἰδυνάμεθα νὰ ἀποφύγωμεν αὐτὰς καὶ Θὰ ὑφιστάμεθα παθητικῶς πάσας αὐτῶν τὰς συνεπείας.

Ἄλλ' ἀκριβῶς ὡς πρὸς τὸ ζήτημα τοῦτο σφάλονται. Μάλιστα, ὁ περιβάλλον ἡμᾶς κόσμος, εἶνε ἀληθές, ἐπενεργεῖ ἐφ' ἡμῶν διὰ τῶν μεσαζουσῶν αἰσθήσεων, ἀλλ' αἱ ἐντυπώσεις αὗται λαμβάνουσι τοιαύτην πραγματικότητα καὶ ἰσχύν, ὑφ' ἧς συνήθως παρίστανται διότι πρὸ παντὸς προσηλουῦμεν ἐπ' αὐτῶν λίαν ἐκτεταμένως τὴν προσοχὴν ἡμῶν. Διὰ τῆς ἰδέας λοιπὸν ἡμῶν καθιστῶμεν ὀλεθριωτέραν τὴν ἐπίδρασιν ταύτην τοῦ περιβάλλοντος· κατ' ἀκολουθίαν δι' αὐτῆς ὡσαύτως δυνάμεθα νὰ καταπολεμήσωμεν καὶ ἐλαττώσωμεν ἀντὶ νὰ ἐπαυξήσωμεν αὐτήν.

Θὰ ὑποδείξωμεν ἐν πρώτοις, ὅτι αἱ διάφοροι ἐντυπώσεις, τὰς ὁποίας παρέχουσιν ἡμῖν αἱ πέντε αἰσθήσεις, ὄρασις, ἀκοή, γεῦσις, ὄσφρησις καὶ ἀφή, ὀφείλουσιν ἅπασαν τὴν ἰσχύν καὶ ἔντασιν αὐτῶν εἰς τὴν ἐπέμβασιν ἀκριβῶς τῆς προσοχῆς, ἥτις τυγχάνει οὐσιώδης καὶ ἀναγκαῖος ὅρος ὅπως πιστῶς ἐπενεργήσωσι τὰ πρὸ τῶν ἀνθρωπίνων αἰσθητηρίων εὕρισκόμενα ἢ προβαλλόμενα ἀντικείμενα καὶ συντελέσωσι πρὸς ἀνάπτυξιν τῆς αἰσθητικῆς τοῦ ἀνθρώπου δυνάμεως.

Ἀποδεικνύεται ὅτι, ὅταν φωτεινὴ ἀκτίς εἰσδύσῃ ἐν τῷ ὀφθαλμῷ ἡμῶν, παράγεται τὸ αἶσθημα τοῦ φωτός καὶ ὅτι ἀκούομεν κρότον, ὅταν τὸ τύμπανον ἡμῶν θεθῆ εἰς παλμικὴν κίνησιν. Ἄλλ' αἱ ἐξωτερικαὶ αὗται ἐπενέργειαι ἐξελέγονται ἀνεπαρκεῖς καθ' ἑαυ-

τάς πρὸς παραγωγὴν τῶν ἄνωτέρω αἰσθημάτων, ἐὰν ἐπὶ τούτοις καὶ ἡ προσοχὴ ἡμῶν δὲν εὐρίσκηται ἐν διεγέρσει.

Ἐκ τῶν ἀπείρων ἤχων αἰτινες ἐκάστοτε προσβάλλουσι τὰ ὦτα τοῦ ἀνθρώπου οἱ πλείστοι λανθάνουσι τὴν ἀκοὴν αὐτοῦ.

Δὲν συνέβη καὶ ὑμῖν ἐπίστε μόλις μετὰ δευτέραν, τρίτην καὶ τετάρτην πολλάκις ἐρώτησιν, μεγαλοφώνως κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥττον ἀπαγγεληθεῖσαν, νὰ ἀποκριθῆτε; Μάλιστα ἦστε ἀφηρημένοι, εἴχετε τὸ πνεῦμα ὑμῶν ἀπασχολημένον εἰς ἕτερόν τι ἀντικείμενον, ἄλλαις λέξεσι δὲν εἴχετε **ἀκούσει**. Ζητοῦμεν πολλάκις ἀπολεσθὲν ἀντικείμενον. ἐν ᾧ δὲ κεῖται πρὸ ἡμῶν καὶ τὸ εἶδωλον αὐτοῦ δεκάκις προσέπεσεν ἐπὶ τοῦ ὀφθαλμοῦ ἡμῶν, οὐχ ἥττον δὲν **βλέπομεν** αὐτό. Ἰστασθε πρὸ ὑελώματος βιβλιοπωλείου· πλυθὺς βιβλίων καὶ καλλιτεχνημάτων εὐρίσκεται ἐπὶ τῆς ὀπτικῆς χώρας τοῦ ὀφθαλμοῦ ὑμῶν· ἐὰν φωτογραφικὴ μηχανὴ τεθῆ ἐπὶ τῆς θέσεως ἐφ' ἧς ἴστασθε δύναται πάντα τὰ ἀντικείμενα ταῦτα ἐν μιᾷ στιγμῇ νὰ ἀποτυπώσῃ. Ὑμεῖς ἐν τούτοις ἐξ ὅλων τούτων εἶδετε μόνον τὸ ἄνδιαιφέρον ὑμᾶς ἀντικείμενον, εἴτε ὡραίαν τινα εἰκόνα, πάντα δὲ τὰ λοιπὰ προσέβαλον μὲν τὸν ὀφθαλμὸν ὑμῶν ἀλλὰ δὲν ἀντελήφθητε αὐτῶν.

Κατὰ ταῦτα, ὅπως ἰδῶμεν, ἀκούσωμεν, αἰσθανώμεν, ὀφείλομεν πρὸ παντός νὰ παρατηρῶμεν, νὰ ἀκροαμεθα καὶ νὰ προσέχωμεν. Ἐὰν τὸ φῶς ἔστι ζωηρόν, ἤχος ἐντεταμένος, ἢ ἀλγηδῶν ὀξεῖα, ἢ προσοχὴ διε-

γείρεται αὐθωρεί. Ἄλλ' ἀσθενέστεροι ἐρεθισμοὶ δύνανται πολλάκις νὰ παρέλθωσι καὶ διαμείνωσι ἄγνωστοι εἰς ἡμᾶς, ἐὰν δὲν ἐντεινώμεν ἰδιαιτέρως εἰς αὐτοὺς τὴν προσοχὴν ἡμῶν.

Τὸ φαινόμενον τοῦτο, καθ' ὃ δυνάμεθα νὰ παρορῶμεν ἐντύπωσιν τινα καίτοι ὁ παράγων αὐτὴν ἐρεθισμοὶ ὑφίσταται εἰσέτι, δὲν εἶνε ξένον εἰς τὸν κοινὸν νοῦν καὶ ἀκούομεν συχνάκις τὴν ἐκφραστικὴν ἀναπαράστασιν αὐτοῦ ἐν τῇ δριμύδει γλώσσῃ. Ἄνερχομαι τὸν χειμῶνα ἐπὶ τροχιδορόμου ἐργάτης τις εἰσπηδᾷ αἰφνης ἐν αὐτῷ κραυγάζων: Οὐφ! πόσον κρυύουν εἰ πόδες μου, αἰσθάνομαι τρομερὸν πόνον! Ὅχι δά! μπά! ἀποκρίνεται ἐντόνως ὁ ὀδηγός, δὲν πρέπει νὰ τὸ αἰσθάνεσαι.

Καὶ εἰς ἄλλας χώρας ὡς λ. γ. ἐν Ἀγγλίᾳ. Αἱ κυρίαὶ ἐξανίστανται κατὰ τῆς τυραννίας τοῦ παρισινοῦ συρμοῦ διότι ἐπιβάλλει καὶ κατ' αὐτὸ τὸ θέρος τὰ ἐκ μηλωτῆς περιτραχήλια καὶ εὐρίσκουσι τὴν ἐκ τούτων θερμότητα ἀνυπόφορον.

Δὲν βλάπτει, λέγει εὐειδής τις Ἀγγλῆς, δὲν δυσανασχετῶ παρατηρῶ εἰς τὸ κάτοπτρον καὶ ἐὰν δι' αὐτοῦ καθίσταμαι ὠραιότερα δὲν αἰσθάνομαι πλέον τὴν ἐξ αὐτοῦ θερμότητα.

Σκεφθῆτε, ἀναλύσανε τὰς ἰδίας ὑμῶν ἐντιπώσεις καὶ θὰ παρατηρήσητε ὅτι οὐχὶ σπανίως τινὲς ἐξ αὐτῶν ἀντιπαρῆλθον διότι δὲν εἶχον ἐφελκύσει τὴν προσοχὴν ἡμῶν.

Ἄλλὰ καὶ λίαν καταθλιπτικαὶ καὶ ὀη ἀλγεῖναι

έντυπώσεις δύνανται επίσης νὰ ἐξαλειφθῶσι δι' ἰσχυροῦ περισπασμοῦ τῆς διανοίας, δι' ἀπλῆς ὑποθέσεως ὅτι δὲν ὑφίστανται αὐταὶ ἐν τῇ πραγματικότητι. Πάντες π. χ. γνωρίζομεν ὅτι τινὲς πάσχοντες ὀδονταλγίαν ἀπαλλάσσονται αἰφνης τῶν ἀφορήτων αὐτῆς πόνων ἅμα ὡς προσέλθωσι παρὰ τῷ ὀδοντοῖατρῷ. Πολλοὶ ἀσθενεῖς μὲ διαβεβαιούσιν, ὅτι καταπαύει πρὸς στιγμὴν ἡ κεφάλαια αὐτῶν ὁσάκις ὑποδέχονται εὐχάριστον ἐπίσκεψιν. Οὐδὲν δὲ διδόμενον ἀναγκάζει ἡμᾶς νὰ ὑποθέσωμεν ὅτι αἱ ἀλγηδόνες τῶν ἀνθρώπων τούτων εἰσὶ λίαν ἐλάφραι καὶ ἡ ἀσθένεια αὐτῶν φανταστική. Οὐχί, ἡ ἀλγηδὼν ἐπὶ τέλους ἐστὶ φαινόμενον ψυχικὸν καὶ συνεπῶς ἐγκεφαλικόν, πᾶσα δὲ μεταβολὴ τῆς καταστάσεως τῆς ψυχῆς δύναται νὰ ἐπενεργήσῃ καὶ ἐπὶ τῆς συνειδητῆς ἀντιλήψεως. Ἐντεῦθεν δὲν αἰσθανόμεθα τὰ πλήγματα τῶν ἄλλων ὅταν κατεγώμεθα ὑπὸ σφοδρᾶς ὀργῆς καὶ βλέπομεν πολλάκις ἀνθρώπους ὑφισταμένους ἀγογγύστως ἀλγεινοτάτας ἐγχειρήσεις καθὼς π. χ. τὴν ἐκρίζωσιν τῶν ὀδόντων διότι διαβεβαίωσαν αὐτοὺς ὅτι, ὑπὸ τὴν ἐπενέργειαν ἀλοιφῆς τινος οὐδεμίαν ἀλγηδὼνα θὰ αἰσθανθῶσι.

Καὶ ἀντιστρέφως δὲ δι' ἰσχυρᾶς ἐντάσεως καὶ διεγέρσεως τῆς προσοχῆς, δυνάμεθα νὰ λάβωμεν έντυπώσεις τινὰς ἀσθενεῖς καὶ ὡς διὰ μεμβρῶντικῷ φακοῦ, νὰ ἐπαυξήσωμεν αὐτάς. Κατορθοῦμεν μάλιστα νὰ δημιουργήσωμεν τοιαύτας καὶ νὰ αἰσθανώμεθα αὐτάς διὰ καθαρᾶς νοητικῆς ἀναπαραστάσεως.

Ἄρκει νὰ ἐγώμεν ἀκράδαντον πεποιθήσιν, ὅτι θὰ

παραχθῆ φαινόμενόν τι, ὅτι θὰ ἴδωμεν ἀντικείμενόν τι, θὰ ἀκούσωμεν ἤχόν τινα, ὅτι τέλος θὰ αἰσθανθῶμεν οἰανδήποτε ἐντύπωσιν καὶ πάραυτα αὕτη παράγεται μεθ' ὅλης τῆς ἀπαιτουμένης ἰσχύος.

Οὕτω, ἐπὶ παραδείγματι, ἄνθρωποι τινες, χαίροντες πλήρη διανοητικὴν ὑγείαν, αἰσθάνονται περιέργους ἐντυπώσεις διότι ἀπλῶς ἄπτονται ἤλεκτρικῆς μηχανῆς καθ' ὀλοκληρίαν κενῆς ἤλεκτρισμοῦ. Ἄλλοτε πάλιν πολλοὶ καθηγηταὶ κατώρθωσαν διὰ τοῦ μικροσκοπίου νὰ δεῖξωσιν εἰς τοὺς μαθητὰς ἀντικείμενα καθ' ἑαυτὰ ἀνυπόστατα, ἐπειδὴ ἐπιμόνως διῆσχυρίζοντο καὶ διεβεβαίουν αὐτοὺς ὅτι πράγματι ταῦτα ὑφίστανται.

Τοιαῦτα πειράματα ἐγένοντο καὶ εἰς προγενεστέραν ἐποχὴν. Πρὸ 120 ἐτῶν ὁ μαγνητιστὴς Mesmer προυξένει εἰς τὰς πλείστας κυρίας τῆς ἀνωτέρας παδοισινης κοινωνικῆς τάξεως τὰς παραδοξοτάτας ἐντυπώσεις καὶ ἐπέφερε διαφόρους ὀργανικὰς διαταράξεις. Τίνι τρόπῳ νομίζετε; ἐνεχειρεῖ εἰς αὐτὰς μεταλλικὰς ράβδους συγκοινωνούσας μετὰ μικροῦ δοχείου δῆθεν μαγνητικοῦ! Ἡ φαντασία καὶ ἡ ἰδέα, ὑφ' ἧς ἦσαν προκατειλημμένοι, παρῆγον τὰς ἀνωτέρω ἐντυπώσεις καὶ προῦκάλουν τὴν διατάραξιν τῆς λειτουργίας τῶν ὀργάνων.

Πίπτομεν εὐκόλως θῦμα τῶν τοιούτων αὐτοῦπολῶν, ὡς ὀνομάζουσιν αὐτὰς σήμερον, ὅταν ἔχωμεν ἀποχρῶντα λόγον νὰ πιστεύσωμεν ὅτι θὰ συμβῆ τι. Πολλὰκις ἠσθάνθη τὴν ἀκτινοβολον θερμότητα τῆς θερμάστρας, πρὸ τῆς ὁποίας διηργόμην, διότι κατ' ἀρχὴν εἶχον

ἀποδεχθῆ ὅτι αὕτη ὄφειλε νὰ ᾖ ἀνημμένη· πλησιάσας ἔμ.ως εὔρον αὐτὴν ψυχράν! Ἰπάρχουσιν ἄνθρωποι αἵτινες ἠσθάνθησαν καὶ αὐτὸ τὸ παχυλὸν τῆς ἀφῆς αἰσθημα, ἠσθάνθησαν τὴν ὄσμὴν τοῦ πετρελαίου ἀνεγείραντες ἀπλῶς λυχνίαν καινουργῆ, ἐν τῇ ὁποία οὐδέποτε ἐτέθη τριοῦτον.

Ἀναρίθμητα, πράγματι, τυγχάνουσι τὰ παραδείγματα τῶν συνεχῶν τούτων ἀποπλανήσεων τῶν αἰσθήσεων, τὰ ὁποῖα ἀποδεικνύουσι τὴν ἰσχυρὰν ἐπιρροὴν τῆς φαντασίας καὶ τὴν ἀκατάληπτον δύναμιν τῶν νοητικῶν ἀναπαραστάσεων.

Αἱ πρόοδοι τοῦ ὑπνωτισμοῦ προσάγουσι νέας ἀποδείξεις τῆς ἐπιδράσεως ταύτης. Οἱ σύγχρονοι ἰατροὶ τῶν νοσοκομείων, ὅσοι ἐξασκοῦσιν αὐτὸν, δύνανται νὰ ἀποκοιμίσωσιν 80 εἴτε 90 τοῖς 100 διὰ καθαρᾶς προφορικῆς ὑποβολῆς, διὰ τῶν ἀπλουστάτων τούτων λέξεων μετὰ πειστικότητος ἀπαγγελιομένων: κοιμήθητι, κοιμήθητι, κοιμήθητι.

Εἶνε δυνατὸν πολλάκις κατὰ τὸν ὑπνωτισμόν, ὅτε εὐκολώτερον ἐξαπατᾶται ὁ ἄνθρωπος διότι εἶνε ἀπηλαγμένος τῆς ἐξελέγξεως τοῦ λογικοῦ, νὰ ὑποβάλλωμεν εἰς τὸν ὑπνωτισθέντα παντοειδεῖς ἐντυπώσεις, νὰ κάμνωμεν αὐτὸν νὰ τρέμη ἐκ τοῦ ψύχους, νὰ ἀσθμαίνῃ ἐκ τῆς θερμότητος, νὰ φρίττῃ ἀπέναντι φοβεροῦ λέοντος, νὰ δπισθοδρομῇ μετὰ φρίκης πρὸ φανταστικῆς ὑψουμένης παλιρροίας. Δυνάμεθα νὰ παραλύσωμεν τὴν γλῶσσαν αὐτοῦ, τοὺς βραχίονας, τοὺς μαιρούς, νὰ προσηλώσωμεν τοὺς πόδας αὐτοῦ ἐπὶ τοῦ ἐ-

δάφους, υποβάλλοντες αὐτῷ ὅτι δὲν δύναται νὰ ὑπερβῆ τὴν γραμμὴν, τὴν ὁποίαν διὰ τῆς γραφίδος χαράττεμεν ἐπ' αὐτοῦ. Ἀνάλογα φαινόμενα προκαλοῦνται καὶ ἐν καταστάσει τελείας ἐγρηγόρσεως, ἐπὶ τῷ ὄρφ, ὅπως τὸ ἄτομον ἐπὶ τοῦ ὁποίου πειραματιζόμεθα, εὐρίσκηται κατὰ τὴν στιγμὴν ἐκείνην εἰς πνευματικὴν διάθεσιν ἐπιδεκτικὴν τῆς ὑποβολῆς καὶ τῆς πειθοῦς. Ἡ ψυχικὴ αὕτη κατάστασις δύναται νὰ ᾖ φυσικωτάτη καὶ λογικωτάτη Εἶδον ἐπὶ παραδείγματι, ἐν Nancy, ἐργάτην τινὰ εἰς τὸν ὁποῖον ὁ διδάκτωρ Bernheim προὔτεινεν ὡς μόνον κατάλληλον μέσον πρὸς ἀνακούφισιν τῶν ρευματικῶν αὐτοῦ πόνων, τὴν ἀνάγκην τοῦ ὑπνωτισμοῦ: Βεβαίως θέλω ἀπεκρίνατο ἀφελῶς ὁ ἐργάτης: δὲν γνωρίζω μὲν τί σημαίνει ὑπνωτισμός, ἀλλ' οἱ συνάδελφοί μου μοι εἶπον ὅτι εἶνε ὠφέλιμος! Ἀπεκοιμήθη ἐν ροπῇ ὀφθαλμοῦ ὑπὲρ τὴν γλυκεῖαν πεποίθησιν ὅτι προὔκειτο νὰ κοιμηθῆ, ὀλίγον καὶ διὰ τοῦ μέσου τούτου θα ἀποκομισθῆ μεγάλην ὠφέλειαν!

Ἔτερον παράδειγμα ὑποβολῆς ἐν καταστάσει ἐγρηγόρσεως. Νεαρὸς στρατιώτης παρουσιάζεται εἰς τὸ νοσοκομεῖον. Ὁ διδάκτωρ ἐξετάζει αὐτόν, διαγινώσκει ὕμενογόνον κυνάγχην καὶ διατάσσει γαργαρισμόν. Εἶτα, ἐπιθυμῶν νὰ δείξῃ εἰς τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ τὴν δύναμιν τῆς προφορικῆς ὑπόβολῆς, λαμβάνει τὸν βραχιόνα τοῦ νέου καὶ τὸν ἐρωτᾷ μετ' ἀπορίας: πρὸ πόσου χρόνου, κύριε, ἔχετε τὸν βραχιονά σας παραλελυμένον;

Ὁ ἀσθενὴς ἐκπλήττεται καὶ δισχυρίζεται ὅτι ὁ

βραχίων αὐτοῦ εἶνε καθ' ὅλα ὑγιής. Ἄλλ'. ὁ διδάκτωρ ἐπιμένει, καὶ ἀποτεινόμενος πρὸς τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ, παρατηρήσατε κύριοι, λέγει, τὸν νέον τοῦτον προσβληθέντα ὑπὸ σπανιωτάτης παθήσεως, ὑπὸ ψυχικῆς παραλυσίας τοῦ δεξιοῦ βραχίονος. Παρατηρήσατε ὅτι τὸ μέλος τοῦτο κρέματα ἀνευ ζωῆς καὶ καταπίπτει ὁσάκις ἀνεγείρη τις αὐτό· καὶ ταυτοχρόνως ἀιυψῶν τὸν βραχίονα τοῦ κεχηνότος νεανίου, ἀφήσιν αὐτόν, ὅστις πράγματι καταπίπτει ὡς ὄγκος. Ὁ βραχίων ἦτο τελείως παραλελυμένος καὶ ἐδέησε νὰ ἐπαναφέρωσιν αὐτόν τὴν ἐπ' αὐτοῦ εἰς τὴν προτέραν κατάστασιν δι' ἀντιστρόφου ὑποβολῆς, ἐπίσης εὐκολωτάτης.

Ἀναφέρονται πολυάριθμα παράδειγματα αὐτοῦποβολῆς ἐκ τῶν ὁποίων δείκνυται τίνι τρόπῳ δυνάμεθα νὰ δημιουργήσωμεν ἐντυπώσεις διὰ καθαρᾶς νοητικῆς ἀναπαραστάσεως, Ἐκ τούτων ἐπιτραπήτω νὰ ἀναφέρωμεν ἐν σύνθεσι.

Ἀνθρωπὸς τις ὑγιής κατὰ πάντα παρευρίσκειται εἰς τὴν δι' ὑπνωτισμοῦ διὰ ἡλωροφωρμίου ἐγχείρησιν τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ, συνισταμένην ἐν τῇ ἐπαναφορᾷ εἰς τὴν προτέραν αὐτοῦ κανονικὴν θέσιν τοῦ παθόντος ἀγκύλωσιν γόνατος. Καθ' ἣν στιγμὴν ἡ ἐνάρθρωσις ἀποκαθίσταται μετὰ κρότου, τίς θὰ αἰσθανθῆ τὸν πόνον; Οὐχὶ βεβαίως ὁ ὑφιστάμενος τὴν ἐγχείρησιν, βεβυθισμένος ὢν εἰς βαθύτατον ὕπνον, ἀλλ' ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ καὶ διατηρεῖ τὴν ἀλγεινὴν ταύτην ἐντύπωσιν πλέον καὶ ἔτους!

Ἢ Ὅταν ἐγνωσῶμεν καλῶς τὴν δύναμιν ταύτην τῆς.

ιδέας. εύκόλως αντιλαμβανόμεθα πώς αἱ νευρικαὶ παθήσεις δύνανται νὰ παραχθῶσι διὰ τῆς ἐπιδράσεως τοῦ παραδείγματος;

Κατὰ τὸν μεσαίωνα πλείστα γυναικίαι πόλεως τινὲς πολλάκις περιέπιπτον εἰς ὑστερικές κρίσεις ἢ παρεδίδοντο ἀπὸ κοινοῦ εἰς μανιώδεις χορούς.

Σήμερον εἰσέτι παρατηρεῖται πολλάκις ὁ ὑστερισμὸς εἰς τὰ μικρὰ κοράσια τῶν οἰκτροφείων. Παρατηρήθη τοῦτο πρό τινων ἐτῶν ἐν Βέρνῃ. Ἐν τῷ οἰκατροφείῳ τοῦ Kehrsatz τριάκοντα περίπου κοράσια κατελήφθησαν ὑπὸ ἰσχυρῶν ἀλγηδόνων τῶν ἀρθρώσεων καὶ σπασμωδῶν κινήσεως τῶν βραχιόνων καὶ τῶν κνημῶν. Ἐδέησε δέ, πρὸς καταστολὴν τῆς ἐκνευριστικῆς ταύτης ἐπιδημίας νὰ ἀπομονώσωσιν αὐτά.

Γνωρίζομεν πάντες τὴν ἐπίδρασιν τοῦ χασμοῦ, τὰς μιμητικὰς κινήσεις τῶν παιδῶν ὅσάκις παρίστανται εἰς τὰ παίγνια τῶν γελωτοποιῶν, εἰς τὸ θέατρον τῶν νευροσπάστων. Διατελοῦσιν ὑπὸ τὴν ἄμεσον ἰσχυρὰν ἐπίδρασιν τῶν σκηνῶν τούτων καὶ αἰσθάνονται ἐντυπώσεις τόσον ζωηράς, ὥστε ἀκουσίως ἐκδηλοῦσι ταύτας διὰ τῶν χειρονομιῶν καὶ τῆς μιμήσεως.

Ἄλλὰ καὶ ἡμεῖς πολλάκις, ἄνδρες ἤδη τὰς αἰσθήσεις, χύνομεν ἄφθονα δάκρυα ἐν τῷ θεάτρῳ καίτοι γνωρίζομεν ὅτι πᾶν τὸ πρὸ ἡμῶν ἐξελιεσσόμενον εἶνε μῦθος καὶ προῖον τῆς γονίμου φαντασίας τοῦ ποιητοῦ, κατ' ἀκολουθίαν δὲ δυνάμεθα νὰ μὴ συμπάσχωμεν τῷ ἥρωι τοῦ δράματος. Ἡ φωνὴ ἡμῶν τρέμει ὅσάκις ἀναγινώσκωμεν συγκινητικὰς τινὰς σελίδας

ἔστω καὶ ἂν πρόκηται περὶ γεγονότος καθαρῶς μυθώδους, ἐπ' οὐδεμιᾶς ἱστορικῆς βάσεως ἐρειδομένου, ὥστε εὐλόγως νὰ διεγερθῆ ὀπισθοβλεπτικὴ συμπάθεια.

Ἡ πρὸς ὑπεβολὴν ἐπιδεκτικότης αὕτη τοῦ ἀνθρώπου, ἢ τὸσον καταφανῆς ἢ ἴδη γενεμένη προκειμένου περὶ καθαρῶν ἐντυπώσεων, ἀνέρχεται εἰς μείζονα βαθμὸν ὅταν συνοδεύηται καὶ ὑπὸ τῆς συγκινήσεως.

Τὸ συναίσθημα τοῦ φόβου ἐμφανίζεται, αἱ ἀπαισιόδοξοι σκέψεις ἀναφαίνονται καὶ κατὰ τὴν ἐλαχίστην ἀδιαθεσίαν, παρατηρεῖται πάραυτα ἡ ὑπερβολικὴ ἐπίδρασις τοῦ πνεύματος οὐ μόνον ἐπὶ τῶν ἐντυπώσεων ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τοῦ ὀργανικοῦ συστήματος. Πάντα τὰ ὄργανα θὰ ὑποστῶσι κατ' ἀνάγκη τὴν ἐπίδρασιν ταύτην οἷον διὰ τῶν νεύρων εὔρηγται ἐν ἐσωτερικῇ σχέσει πρὸ τὸ ἐγκεφαλικὸν κέντρον.

Ἄλλ' οὐ μόνον δάκρυα, τὸ μέσον τοῦτο τῆς ἐκδηλώσεως τῆς συγκινήσεως ἀφειδῶς δύνανται νὰ ρεῦσωσιν, ἀλλὰ καὶ ἡ καρδία ἄρχεται πάλλουσα τάχιον εἴτε ἀκανονίστως, ἢ ἀναπνοὴ ἐπιταχύνεται, καθίσταται πνευστιῶσα, τὸ πρόσωπον ὠχρίᾳ εἴτε καὶ ἐρυθρίᾳ. ἢ ὀρξίς ἐξαφανίζεται, αἱ πεπτικαὶ λειτουργίαι διαταράσσονται καὶ εἶνε γνωστὸς ὁ ἀντίκτυπος, ὁ ὁποῖος δύνανται νὰ ἐπισυμβῆ ἐπὶ τῶν ἐντοσθίων τοῦ παιδὸς καὶ αὐτοῦ τοῦ στρατιώτου ἐκ τοῦ αἰσθήματος τοῦ φόβου.

Ἡ συγκίνησις, δίκην ἀκατασχέτου ποταμοῦ διαρρήξαντος τὰ προχώματα αὐτοῦ, ἐξαπλοῦται κατὰ διαφόρους διευθύνσεις καὶ δύνανται θληθρίως νὰ ἐπενερ-

γήση ἐπὶ τῆς λειτουργίας ὄλων ἡμῶν τῶν ὀργάνων,

Ἄλλὰ τοῦτοχρόνως ἡ συγκίνησις καταβάλλει τὸν ἄνθρωπον. Δὲν δημιουργεῖ μόνον ὀργανικὰς διαταράξεις διὰ τῆς ζωηρότητος τῶν νεερῶν ἀναπαραστάσεων τὰς ὁποίας ἐπάγεται, ἀλλὰ παράγει πρὸς τούτοις διὰ τῆς κοπώσεως τῶν νεύρων πραγματικὰς, δυσάρεστους καὶ ἀλγεινὰς ἐντυπώσεις, αἵτινες παρέχουσι νέαν τροφήν εἰς τὸ τεταραγμένον τοῦ ἀσθενοῦς πνεῦμα, γεννῶσι νέους φόβους καὶ νέας ἐπικινδύνους αὐτοῦποβολὰς.

Ἐντεῦθεν εὐνόητον οἴκοθεν τίνι τρόπῳ πολλακίς ἐντύπωσίς τις παροδικὴ καὶ καθ' ἑαυτὴν ἀσήμαντος, τὴν ὁποίαν ἡμεῖς νὰ παραλείψωμεν καὶ ἥτις πάντως θὰ ἐξῆραγετο ἐὰν ἐκουσίως ἀπησχολοῦμεν τὴν προσοχὴν ἡμῶν, διατηρεῖται καὶ ἐνισχύεται ἐν τῷ πνεύματι ἡμῶν, ἐπάγεται τὸν ὀλέθριον φόβον καὶ ἐπιφέρει ταραχὰς δυσαναλόγους καθ' ὀλοκληρίαν πρὸς τὴν ἀρχικὴν αἰτίαν.

Δὲν ὑπάρχουσιν ἀσθενεῖς μόνον κατὰ φαντασίαν. Πάντες πάσχουσι καὶ διὰ τοῦτό εἰσιν ἄξιοι τῆς συμπαθείας ἡμῶν. Ἄλλ' ὑπάρχει πληθὺς ἀσθενειῶν παρ' αἷς καὶ ἡ ἀκριβεστάτη ἐξέτασις οὐδεμίαν φυσικὴν νόσον ἐξακριβοῖ, εἰς τοὺς ὁποίους ἀφόβως ἠδύνατό τις νὰ παράσχη εὐνοϊκὴν ἀπόδειξιν δι' ἑταιρίαν τινὰ ἐξασφαλιστικὴν τῆς ζωῆς, καὶ οἵτινες ἐπὶ μῆνας, ἔτη ὀλοκληρὰ καὶ ἐνίοτε καθ' ὄλον τὸν βίον αὐτῶν ὑφίστανται μαρτύρια καὶ παρουσιάζουσι τὰς μᾶλλον περιέργους ὀργανικὰς διαταράξεις

Ἔνεκα τῆς ὑπερβολικῆς αὐτῶν εὐαισθησίας καὶ εὐπαθείας ἅπας ὁ βίος αὐτῶν ἀποτελεῖται ἐκ σειρᾶς ἀσθενειῶν καὶ θλίψεων.

Αἰσθάνεται τις π. χ. βάρος εἰς τὸν στόμαχον, βλέπει τὴν γλῶσσαν αὐτοῦ ἀκάθαρτον καὶ ἀμέσως φαντάζεται ὅτι προσεβλήθη ὑπὸ καρκίνου, ἔκτοτε δὲ τεταραγμένος καὶ περιδεῆς ὑφίσταται ὅλα τὰ ὑποκειμενικά συμπτώματα τῆς νόσου ταύτης. Σημειωτέον δ' ὅτι μόλις μετὰ πολλοὺς ἀγῶνας δυνάμεθα νὰ ἀφίρῃσωμεν ἐκ τοῦ ἀνθρώπου τούτου τὴν ἰδέαν ταύτην, ἣτις ἀποτελεῖ καὶ τὴν ὄλην αὐτοῦ ἀσθένειαν.

Ἐπι συχνότερον γινόμεθα αὐτόπται μάρτυρες καὶ τοῦ ἀκολούθου φαινομένου. Πολλοὶ ἀσθενεῖς ὑπὸ τὸ πρόσχημα ὅτι πάσχουσι τὸν στόμαχον, ὑπεβάλλονται ἐπὶ ὀλόκληρα ἔτη εἰς ἐπίμοχθον δίαιταν, τῆς ὁποίας τὰ ἀποτελέσματα εἰσι πάντοτε ὀλίθρια. Καὶ ἡ δυσπεψία αὕτη εἶνε τόσο φανταστικὴ ἐν τῷ τρόπῳ τῆ: ἀναπτύξεως αὐτῆς, ὥστε πολλάκις ὁ ἰατρός, ὅστις πρὸς τοῖς ἄλλοις κέκτηται καὶ τὴν δύναμιν τῆς πειστικότητος, δύναται σὺν τῷ χρόνῳ νὰ ἐπαναφέρῃ τοὺς ἀνθρώπους τούτους εἰς τὴν προτέραν αὐτῶν καὶ τοῖς πᾶσι κοινὴν δίαιταν.

Παρόμοιόν τι συμβαίνει καὶ διὰ τὴν λειτουργίαν τῆς καρδίας.

Ἀνθρωπὸς τις π. χ. καταλαμβάνεται ἀφνης δι' ἄγνωστον ἡμῖν αἰτίαν, ἴσως ὑπὸ τὴν ἐπήρειαν λησμονηθέντος ἐφιάλτου, ὑπὸ σπασμῶδων παλμῶν τῆς καρδίας. Ἐχει π. χ. 100 παλμοὺς ἄρχεται πάραυτα ἐρω-

τῶν ἑαυτὸν τί ἄρά γε συμβαίνει· καταλαμβάνεται ὑπὸ τοῦ φόβου καὶ προβλέπει θανάσιμον τῆς καρδίας συγκοτὴν· Ἐὰν δέ, κατὰ συντυχίαν, μέλος τι τῆς οικογενείας αὐτοῦ εἴτε καὶ ἀπλοῦς φίλος, ἀποθάγη ἔξ ἀποπληξίας, ἢ ἀνησυχία αὐτοῦ φαίνεται ἔτι μᾶλλον δικαιολογουμένη. Οἱ περὶ αὐτὸν συγγενεῖς καὶ φίλοι διατελευτοῦσιν ὑπὸ τοὺς αὐτοὺς φόβους καὶ ὑποψίας παρεχόντες οὕτω καὶ ἕτερον ἐχέγγυον τῷ ἀσθενεῖ περὶ τῆς δῆθεν ἐπισφαλοῦς αὐτοῦ καταστάσεως.

Ἡ συγκίνησις αὕτη εἶνε ἱκανὴ ὅπως οἱ παλμοὶ τοῦ πάσχοντος ἀνέλθωσιν εἰς 120. Κατὰ τὸν ἀριθμὸν τοῦτον ἡ ἀγωνία πάντων εἶνε ἔτι μᾶλλον εὐδιάκριτος καὶ τέλος οἱ παλμοὶ ἀνέρχονται εἰς 140 καὶ πολλάκις 200 διὰ τῆς διαδοχικῆς ταύτης αὐξήσεως τῆς συγκινήσεως, ὡς καὶ ἡμεῖς αὐτοὶ παρατηρήσαμεν.

Ἡ στιγμή εἶνε κρίσιμος καὶ ὁ ἰατρὸς ἀμέσως προσκαλεῖται, πολλάκις καὶ ἐν μέσῳ τῆς νυκτός. Μετ' ὀλίγον προσέρχεται οὗτος φαιδρός, καίτοι ἐνίστε δύσθυμος διότι διεταράχθη ὁ γλυκὺς αὐτοῦ ὕπνος. Ἐξετάζει μετὰ προσοχῆς, ἐρωτᾷ, παρατηρεῖ τὸν σφυγμὸν, στηθοσκοπεῖ. Οὐδεμίαν ὀργανικὴν βλάβην, ἀπλοῦς νευρικὸς παλμὸς τῆς καρδίας· ἀποφαίνεται ἡρέμως καὶ ὑποστηρίζει τὴν γνώμην αὐτοῦ δι' ἐνθαρρυντικῶν παραδειγμάτων, διαβεβαιῶν, ὅτι οὐδεὶς κίνδυνος ὑπόκειται καὶ ὅτι αἱ τοιαῦται ἀσθένειαι οὐδέποτε συνεπάγονται καὶ θανατηφόρους συμπεριπέας. Βαθμηδὸν καὶ κατ' ὀλίγον ἡ συνδιάλεξις τοῦ ἰατροῦ μετὰ τοῦ ἀσθενοῦς καθίσταται εὐκολωτέρα καὶ χαριεσττέρα· ὁ ἀστεισμός ὑπεισέρχεται, τὸ μείδιμα ἐ-

πανέρχεται ἐπὶ τῶν χειλέων τοῦ ἀσθενοῦς, οἱ περὶ αὐτὸν καταπραΰνονται καὶ ἐὰν ὁ ἰατρός κατώρθωσεν γὰ πολιτευθῆ, ὡς παρήγορος μᾶλλον ἢ ἰατρός, ὁ σφυγμὸς ἤδη ἐγένετο κανονικώτερος, ἡ ἀνησυχία κατέπαυσε, ὁ δὲ ἀσθενὴς ἀτάραχος μεταβαίνει ὅπως κοιμηθῆ, τὸ ἐπίλοιπον τῆς νυκτὸς χωρὶς γὰρ παρουσιασθῆ, ἢ ἀνάγκη γὰρ ἐξεγείρωσεν τοῦ ὕπνου καὶ τὸν φαρμακοποιὸν τῆς ἐνορίας.

Ἔτερον ἐπίσης σύνθημα παράδειγμα. Οἰκοδόμοι γὰρ τις παροξύνεται εἰς τὸ ἔπακρον ἕνεκα τῆς αὐθιδοῦς αὐτῆς ὑπηρετίας. Καταλαμβάνεται ὑπὸ ἰσχυρᾶς ὀργῆς καὶ ὑπὸ τῆν ἐπίδρασιν τῆς συγκινήσεως ταύτης αἰσθάνεται τὰ γόνατα αὐτῆς κλονούμενα.

Ἐυνόητον εἶναι οὐδὲν ἀπολύτως ἢ ἀσυνέβαινον. ἐὰν μὴ παρενέβαινον ὁ φόβος· ἀλλ' ἤδη κατεβλήθη, διατελεῖ πιθανὸς εἰς κρίσιμόν τινα στιγμήν· δὲν δύναται γὰρ ἀναλάβη ἠθικῶς καὶ θεωρεῖ ἑαυτὴν πραγματικῶς παραλελυμένην. Ἐὰν κατὰ δυστυχίαν ὁ ἰατρός, ὅστις ἐπὶ τούτῳ προσκαλεῖται, δὲν γνωρίζει γὰρ διαλύσει τοὺς φόβους καὶ ἀνυψώσει τὸ ἠθικὸν αὐτῆς φρόνημα, ἢ ὑστερική παραλυσία πραγματοποιεῖται καὶ δύναται γὰρ διαρκέσει, μῆνας καὶ ἔτη.

Δυσχερὲς ἦθελον εἶσθαι, τῇ ἀληθείᾳ, ἔργον ἐὰν ἐπεχειρεῖ τις τῆν ἀπαρίθμησιν τῶν πολυαριθμῶν παθήσεων, αἵτινες φαινομενικῶς μὲν πορίστανται φυσικαί, ἀλλὰ κυρίως γεννῶνται διὰ τῆς ψυχικῆς ταύτης ἐνεργείας, διὰ τῆς προσοχῆς ἐφ' ἡμῶν αὐτῶν συγκεντρωμένης, διὰ τῆς ἐπεμβάσεως τῆς ἀναισθησίας καὶ εὐπαθείας.

Αἱ ἀσθένειαι αὗται ἔχουσιν ἐνίοτε σοβαρώτατα συμπτώματα, εἰσὶ διαρκεῖς καὶ ἐπιφέρουσι τὴν δυστυχίαν τοῦ τε ἀσθενοῦς καὶ τῆς οἰκογενείας αὐτοῦ.

Δὲν διστάζομεν περὶς νὰ ὁμολογήσωμεν, ὅτι αἱ νευρικαὶ αὗται παθήσεις, μόνον διὰ πνευματικῶν μέσων θεραπευόμενοι, εἰσὶ πολυπληθέστεροι ἔτι καὶ αὐτῶν τῶν σωματικῶν ἀσθενειῶν, καὶ ὅτι θὰ ἦτο ἀληθὲς εὐεργέτημα διὰ τὴν κοινὴν τῆς ἀνθρωπότητος υἰείαν, ἐάν, δι' ἔκρουσίου ἐπιβολῆς τοῦ πνεύματος ἐπὶ τοῦ σώματος, γινώσκωμεν νὰ ἀναστέλλωμεν ἐκάστοτε τὴν ἀνάπτυξιν τῶν δεινῶν τούτων λυμαντήρων τοῦ ἀνθρώπου, νοερῶν μᾶλλον ἢ ψυχικῶν.

Ἐκ τῶν ἀνωτέρω παραδειγμάτων βλέπομεν, ὅτι ἐλαχίστη καὶ καθ' ἑαυτὴν ἀσήμαντος ἀδιαθεσία, συνεπάγεται ὀλεθρίας πολλάκις συνεπείας διὰ τῆς ἐπεμβάσεως ἀδικαιολογήτου φόβου.

Ἐπάρχει ὅμως καὶ ἕτερον εἶδος ὑπερβολικῆς εὐαισθησίας περὶ τῆς ὁποίας ἀμέσως κατωτέρω ὁμιλοῦμεν, καθ' ἣν ταραττόμεθα διὰ πάντα καὶ διὰ τὰ ἐλάχιστα.

Ἐπάρχουσιν ἄνθρωποι ἀλιθεῖς ἀριστοτέχναι ἐν τῇ τέχνῃ τοῦ συγκινεῖσθαι· ἅπας ὁ βίος αὐτῶν ἀποτελεῖται ἐξ ἀδιασπάστου σειρᾶς ταραχῶν καὶ συγκινήσεων. Ταραττόνται δι' ἀσήμαντα γεγονότα καὶ ἐκλαμβάνουσι τραγικὰς τὰς ἐλαχίστας τοῦ βίου αὐτῶν περιπετείας. Ἐάν π. χ. γυνὴ τις ἐπροικίσθη ὑπὸ τῆς λυπηρᾶς ταύτης ἀντιληπτικότητος, καθ' ἑκάστην διαπλέει ὀλόκληρον ἀχανὲς πέλαγος μεριμνῶν καὶ ἀνη-

συγιῶν, πρὸς μέγιστήν αὐτῆς βλάβην, καὶ οὐδέποτε τὸ ἀνήσυχον αὐτῆς πνεῦμα ἐπαναπαύεται ἀπὸ πρωίας μέχρι ἑσπέρας καὶ πολλάκις ἀπὸ τῆς ἑσπέρας μέχρι τῆς πρωίας. Ἐξεγείρεται τὴν πρωίαν καὶ εὐρίσκειται τετραγαμμένη διότι ἐκ τῶν προτέρων αἰσθάνεται ἑαυτὴν συνθλιβομένην ὑπὸ τὸ δυσφόρητον ἄχθος τῶν καθημερινῶν τῆς γυναικὸς καθηκόντων. Αἱ ἐλάχισται στενοχωρίαι καὶ θλίψεις, εἰς τὰς ὁποίας πᾶσα καθόλου οἰκοδέσποινα ὑπόκειται, παρίστανται πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν αὐτῆς οὐχὶ ὡς ἀπλᾶ καὶ συνήθη προσκόμματα, ἀλλὰ τοῦτ' αὐτὸ καταστροφαι. Κατὰ τὴν μεσημβρίαν ἐν ἑκ τῶν τέκνων αὐτῆς, δι' οἰονδήποτε λόγον, ὄν ἐπέστρεψεν εἰσέτι ἐκ τοῦ σχολείου ἀντὶ νὰ ὑποθέσῃ ὅτι καθυστέρησε μετὰ τῶν λοιπῶν συντρόφων του καὶ ὅσον οὐπω θὰ ἐπανέλθῃ, ἀναπολεῖ ἐν τῇ ζωῇ αὐτῆς φαντασίαν τὸ γεγονός τοῦτο ὑπὸ τὰς ἀπαισιωτέρας ἀπόψεις, φαντάζεται ὅτι αἴφνης κατεσυντρίβῃ ὑπὸ τροχιοδρόμου τινὸς καὶ θεωρεῖ ἐπάναγκες ὅπως σπεύσῃ αὐθωρεῖ πρὸς ἀναζήτησιν αὐτοῦ ἢ ὑπηρέτρια, ἐν ᾧ ταιτοχρόνως τὸ φαγητὸν καίεται ἐν τῷ μαγειρείῳ

Ἐὰν κατὰ συντυχίαν καὶ ὁ σύζυγος αὐτῆς, κερμηκῶς ἐκ τῶν ποικίλων ἐνασχολήσεων τῆς ἡμέρας, ἐπανακάμψῃ, ὀλίγον δύσθυμος καὶ κατηφής, φεῦ! ἡ κυρία εἶνε ἀσθενής. Μετὰ μεσημβρίαν νέαι συγκινήσεις καταπλημμυροῦσι τὴν καρδίαν αὐτῆς διότι ἐν τῇ ἐπιστολῇ ἢ ὁποῖα πρὸ μικροῦ τῇ ἐνεχειρίσθη, ἀναγινώσκει πράγματα καθ' ἑαυτὰ ἀνύπαρκτα, ἢ ἕνεκα

τηλεγραφήματος τὸ ὁποῖον ἀνοίγει μετὰ τρεμούσης χειρὸς καὶ παρατηρεῖ ὅτι περιέχει ἀσήμαντον εἶδισιν.

Τοιουτοτρόπως μέχρι τῆς ἐσπέρας ἢ δύστηνος αὕτη γυνὴ ὑπέστη πληθώραν δυστυχημάτων, τὰ ὁποῖα ἦσαν μὲν ἀνυπόστατα καὶ μόνον κατ' αὐτὴν ὑφίσταντο, ἀλλ' ὅπωςδὴποτε ἡ συγκίνησις ἤδη παρήχθη καὶ τὸ νευρικὸν αὐτῆς σύστημα συνεπαράχθη παρὰ τὴν μηδαμινότητα τῶν ἀφορμῶν. Συνεπεῖρα τούτου καὶ ὁ ὕπνος αὐτῆς διαταράσσεται ὑπὸ φοβερῶν ὀνείρων. Τὴν πρωΐαν ἡ ἀσθενὴς, ἔχουσα βεβαρυμένην τὴν κεφαλὴν, ἀνεγείρεται ἔτι μᾶλλον ἀνίκανοι νὰ καταστῇ κυρία ἑαυτῆς καὶ τὴν ἐπαύριον ἀρχεῖτε, πάλιν ἡ ἀτελεύτητος διαδοχὴ τῶν συγκινήσεων.

Φαντασθῶμεν εἰς ποῖον σημεῖον ἀφικνεῖται ὁ ἐκνευρισμὸς ὅταν εἰς πάντα ταῦτα προστεθῶσι πραγματικαὶ μέριμναι, λυπηρὰ γεγονότα, ὅταν οἰκὸγενειακὰ ἐπεισόδια διαταράττωσι τὴν ἀρμονίαν καὶ εὐημερίαν τοῦ οἴκου ἐκείνου.

Ὁ βίος, ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει καὶ μάλιστα διὰ τὴν ἀνωτέρω οἰκοδέσποιναν, καθίσταται πλέον πραγματικὴ βάσανος, καὶ ὑπὸ τὰς ἐπιδράσεις ταύτας, παράγονται αἱ σοβαρώτεραι καὶ ἐπισφαλέστεραι νευρικαὶ ἀσθένειαι.

Παρὰ πολλαῖς γυναιξίν ἡ εὐαισθησία αὕτη προσλαμβάνει φιλαλληστικὸν χαρακτῆρα καὶ ἐντεῦθεν ἐν μέρει δικαιολογεῖται καὶ θεωρεῖται μάλιστα ἀρετὴ. Βλέπομεν μητέρας διηνεκῶς ταρασσομένας καὶ ἀνησύχους περὶ τοῦ συζύγου αὐτῶν, τῶν τέκνων καὶ καθ'

ὄλου τῶν οἰκείων τοὺς ὁποίους βλέπουσι δυστυχοῦν-
τας. Τὸ συναίσθημα τοῦτο αὐτὸ καθ' ἑαυτὸ, ὃν εἶνε
ἀξιόμειπτον, τὸναντίον ἐπίζηλον ὑπὸ πολλὰς ἐπόψεις
ἀλλ' ἐν τοῖς ἀποτελέσμασιν αὐτοῦ παρίσταται δλίθρι-
ώτατον διὰ τὴν εὐεξίαν τοῦ ἀνθρώπου. Συνεπεία τῶν
ἀλλεπαλλήλων συγκινήσεων, ὁ ἄνθρωπος ἀπόλλυσι τὴν
ἐν πολλοῖς λυσιτελεστάτην ψυχραιμίαν αὐτοῦ, καθί-
στησι τὸ ἴδιον αὐτοῦ σῶμα ἐπιδεικτικὸν πολυποικίλων
νόσων καὶ ὅλον ἐπιδεινοῖ καὶ περιπλέκει τὴν κατά-
στασιν εἰς ἣν εὐρίσκεται.

Παρὰ τοῖς ἀνδράσιν ἡ εὐαισθησία αὕτη, ἣν ἀνωτέρω
περιεγράψαμεν, εὐρηται ἐν πολλῷ ἥττονι βαθμῶ ἀνε-
πτυγμένη ὡσεὶ διέρχεται τὴν νηπιακὴν εἰσέτι ἡλικίαν
αὐτῆς. Ἀλλὰ βεβαίως τοῦτο ἐξαρτᾶται πρὸ παντὸς
ἐκ τῆς μεγίστης διαφορᾶς τοῦ ἐπιγείου προσορισμοῦ ἀμ-
φοτέρων τῶν φύλων. Διότι οἱ ἄνδρες οὔτε τὴν πολλα-
πλότητα τῶν μικρῶν γυναικείων καθηκόντων ἔχουσι,
οὔτε τὸ ἐμμέριμον πρὸς ἀκριβῆ καὶ πιστῆν ἐκπλήρω-
σιν αὐτῶν.

Ὁ βίος τοῦ ἀνθρώπου ἀποτελεῖται ἐξ ἀδιασπά-
στου σειρᾶς παρεμβαλλομένων εἰς τὴν βούλησιν αὐ-
τοῦ κωλυμάτων, ἐπὶ τῇ ὑπερνικήσει τῶν ὁποίων αἰ-
σθάνεται ἀνάλογον ἐσωτερικὴν εὐχαρίστησιν, ἀπορρέ-
ουσαν ἐκ τῆς προαγωγῆς τοῦ ἴδιου αὐτοῦ φρονήματος.
Πολλάκις ὅμως περιπίπτομεν εἰς τὴν δλίθριον ἀπελ-
πισίαν καὶ πρὸ τῶν ἐλαχίστων ἀκόμη τῶν τοιούτων
κωλυμάτων καίτοι ἐν πολλαῖς περιπτώσεσι τυγχάνου-
σι ταῦτα καθ' ὁλοκληρίαν φανταστικά κα' οὐχὶ πραγ-

ματικά. Ἐν τῇ ἀπελπισίᾳ δὲ χωρεῖ δυστυχῶς ἡ ἀσθενὴς ἀνθρώπινος φύσις εἰς πληθὺν παραλόγων καὶ ἀνοσιῶν πράξεων, ἐν αἷς ἀνέκαθεν τὴν πρωτίστην θέσιν κατεῖχε ἡ ἀποτρόπαιος μανία τῆς αὐτοκτονίας, πράξεως στυγεραῆς καὶ ἀδικαιολογήτου, ἀριδιηλότατα μαρτυροῦσας ἔλλειψιν ἠθικῶς σθένους καὶ μεγαλείου. Τοιοῦτοτρόπως συνέβη καὶ συμβαίνει τὸ παράδοξον γεγονός, ὅτι πολλοὶ νεανῖαι ἀπερισκέπτως προβαίνουσι μέχρι τοῦ ἀπαισίου πάθους τῆς αὐτοκτονίας, διαλύοντες χιμαιρικὰ ὄνειρα νεανικῆς φαντασίας καὶ ματαιοῦντες γλυκείας ἐλπίδας πτωχῆς οἰκογενείας, δι' ἀποτυχούσαν ἐξέτασιν εἴτε καὶ ἀδικὸν ἐπίπληξιν καθ' ἑαυτὴν ἀσήμαντον καὶ μηδεμίαν σοβαρότητα ἐνέχουσαν.

Ἰπὸ τοιαύτης ἀπελπισίας δύναται νὰ καταληφθῇ ὁ ἄνθρωπος διὰ μηδαμινὰς πολλάκις αἰτίας· παραλείπων τὰ ἐπιβεβαιούντα τὸ γεγονός τοῦτο ἀπειράριθμα παραδείγματα, ἐπιμαρτύρομαι ἀπλῶς τὴν πολυμελῆ ἐκείνην οἰκογένειαν τῶν Παρισίων, καταφυγοῦσαν εἰς τὸν δι' ἀσφυξίας θάνατον, πρό τινων νομίζω ἐτῶν, διὰ τὸν ἀφελέστατον λόγον ὅτι τὸ ἐτήσιον αὐτῆς εἰσόδημα, ὑπερβαῖνον τὰς 30000 φράγκων, δὲν ἀντεπεκρίνετο εἰς τὰς ἀνάγκας αὐτῆς ἐπαρκῶς!

Συνηθέστερον ὁ δειλὸς καὶ ἠθικῶς ἀσθενὴς ἄνθρωπος, ἀπογοητευόμενος ἐν ταῖς τοιαύταις περιπτώσεσι παρὰ τὴν μηδαμινότητα τῶν αἰτίων, καὶ ἀποστρεφόμενος τὸ γλυκύτατον καὶ εὐεργετικώτατον συναίσθημα τῆς ἐλπίδος, ἀφίεται καθ' ὀλοκληρίαν ἔρμαιον τῆς καταθλιπτικῆς ἀπελπισίας καὶ τῶν ἐπακολούθων

αὐτῆς σφοδρῶν ψυχικῶν παραχῶν, παραδίδεται εἰς τὴν δλῆθρον κατάχρησιν τῆς εἰσοποσίας εἴτε ζητεῖ παραμυθίαν καὶ ἐνίσχυσιν ὑπὸ τὴν ὑπνωτικὴν καὶ πραϋντικὴν δύναμιν τῆς ἐπιδλαβοῦς μορφίνης καὶ ἄλλων δηλητηριωδῶν οὐσιῶν, συνεπαγομένων μετὰ τῆς προσκαίρου εὐθυμίας καὶ τὰ φθοροποιὰ αὐτῶν ἀποτελέσματα διότι ὑπὸ τὴν ἐπήρειαν τῶν δηλητηριῶν τούτων ἐπιταχύνεται ἢ κατάπτωσις τῶν διανοητικῶν δυνάμεων τοῦ ἀνθρώπου καὶ ἢ ἐξασθένησις ὁλοκλήρου αὐτοῦ τοῦ σώματος.

Εὐνόητον αἰσθεῖν ὅτι, προκειμένου περὶ τοιοῦτου εἶδους νευροπαθειῶν, δὲν ἐπιτρέπεται οὐδὲ κἂν λόγος νὰ γίνηται περὶ θεραπευτικῶν μέσων καὶ φυσικῶν τῆς θεραπείας τρόπων διότι ἀμφοτέρω ἐξελέγγονται ἀνωφελῆ καὶ ἥκιστα συντείνοντα εἰς τὴν ἀνακούφισιν τοῦ πάσχοντος. Δυνατόν, ἐνίοτε μόνον καὶ ἐν ὠρισμέναις περιστάσεσι, ἢ περὶ τὸ συνδουάζειν διαφοροτρόπως τὰ κατάλληλα θεραπευτικὰ μέσα ἐμπειρία καὶ ἰκανότης εἰδικοῦ ἰατροῦ, ἐπὶ πλέον δ' ἀπλῆ τοῦ πάσχοντος σωματικὴ ἀνάπαυσις καὶ ἀποχὴ ἀπὸ παντὸς παροξυσμοῦ καὶ ἠθικοῦ κλονισμοῦ, νὰ ἀναστείλωσιν ἐν τινι μέτρῳ τὴν ἐπὶ μᾶλλον ἐπίδοσιν καὶ ἐνόχλησιν τῶν ἀφορήτων τούτων ἀσθενειῶν. Ἄλλ' αἱ ἐμβριθεῖς παρατηρήσεις καὶ ἡ μακρὰ πείρα προβάλλει πολλῶ ἀπλούστερον καὶ πρακτικώτερον τρόπον θεραπείας μὲν τῶν ἤδη εἰς αὐτὰς ὑποκειμένων, προσυλάξεως δὲ πάντων τῶν **μὴ ἐπιθυμούντων νὰ καταστῶσι νευρικοί**· τὸ σωτήριον τοῦτο φάρμακον συνίσταται ἐν τῇ ἀκριβεῖ

καὶ διηνεκεῖ τηρήσει ἀρμυδίου φυσικῆς ὑγιεινῆς καὶ μάλιστα διανοητικῆς.

Ἡ φυσικὴ ὑγιεινὴ, ἰδιάζουσα τοῖς ἐνοργάνοις καθόλου οὕτι, εἶνε ἀπλουστάτη καὶ ἐγκεῖται, προκειμένοις εἰδικώτερον περὶ τοῦ ἀνθρώπου, εἰς τὴν ἐλευθέραν ἀνάπτυξιν τοῦ σώματος αὐτοῦ.

Ὁ ἀνθρώπινος ὄργανισμὸς ὑφίσταται καθ' ἑκάστην σοβαρὰς ἀπωλείας συνεπεία τῶν τε σωματικῶν μόχθων εἰς οὓς ὑποβάλλεται ὁ ἄνθρωπος καὶ τῶν πνευματικῶν ἐνασχολήσεων τοῦ πνεύματος αὐτοῦ. Ἐντεῦθεν ὁ ἄνθρωπος ἔχει ἀνάγκην ποικίλης καὶ ἀφθόγου τροφῆς, οὐσιῶν παρεχομένων αὐτῷ ἕξωθεν ἑαυτοῦ, τὰς ὁποίας ὑποβάλλων εἰς λεπτοτάτην ἀνάλυσιν, ἐκμυζᾷ καὶ ἐξάγει ἐξ αὐτῶν τὰ πρὸς ἀφομοίωσιν μόνον ἐπιτήδεια στοιχεῖα, ἀναπληροῦντα τὰ ἤδη ἀπολεσθέντα καὶ χρησιμεύοντα πρὸς αὔξησιν καὶ συντήρησιν τοῦ σώματος. Ὅσον ἀφορᾷ τὸ ζήτημα περὶ τοῦ εἴδους καὶ τῆς θρεπτικότητος τῶν προσαγομένων τροφῶν, ἐν παρόδῳ εἰρήσθω, ὅτι ἡ γνώμη ὑγιεινολόγων τινῶν καθ' ἣν ὡς ἰδιαζόντως θρεπτικωτάτη οὐσία διὰ τὸ σῶμα τοῦ ἀνθρώπου ὑποδεικνύεται ἡ τοῦ κρέατος, τυγχάνει, ἐὰν μὴ ἐντελῶς ἐσφαλμένη, τοῦλάχιστον ὑπερβολικῆ· ἀπεδείχθη ὅτι μείζονα σημασίαν ὀφείλομεν ἰνὰ ἀποδίδωμεν εἰς τὴν βρωσιν φυσικῶν οὐσιῶν. Ἐν δὲ τῇ μετὰ τῶν τροφῶν χρήσει τοῦ οἴνου καὶ τῶν ἄλλων πνευματωδῶν ποτῶν ἃς ἔχωμεν πάντοτε ὑπ' ὄψει, ὅτι ἡ μὲν μεγάλη ἀπ' αὐτῶν ἐγκράτειά ἐστι ὑπερβολὴ καθ' ὅτι μετρίως καὶ τακτικῶς λαμβανόμενα φέρουσιν ὡ-

φέλειαν ἀδιαφιλονείκητον εἰς τοὺς χρωμένους ὑγιεῖς ἀνθρώπους καὶ διευκολύνουσι τὴν πέψιν τῶν τροφῶν, ἢ δὲ κατάχρησις συνεπάγεται ὀλέθρια φυσικά, νοσητικά καὶ ἠθικὰ ἀποτελέσματα.

Ἄφ' ἐτέρου ἀπαιτεῖται πρὸς διάσωσιν τῆς ὑγείας τοῦ πνευματικοῦ καὶ σωματικοῦ βίου αὐστηρὰ ἀναλογία μεταξύ τῆς ἐργασίας, ἐξαντλούσης τὰς πεπερασμένας δυνάμεις ἀμφοτέρων καὶ συνεπαγομένης ἀλγυνόν συναίσθημα λύτης συνεπεία τῆς μονοτονίας αὐτῆς, καὶ τῆς ὑγιоῦς διαχύσεως, ἀναγκασίας πάντοτε πρὸς ἀποκατάστασιν τῶν δυνάμεων τοῦ σώματος καὶ χαρακτηριζομένης ὑπὸ ἠδέως συναισθήματος μετὰ τὴν ἀπόσεισιν τῆς ἐργασίας. Αἱ κοιναὶ αὗται σχέσεις εἶνε ἐπωφελεῖς καὶ σωτήριοι. Δυστυχῶς ὅμως καίτοι πάντες ἀνεξαιρέτως γνωρίζομεν κάλλιστα, εἴτε ἐξ ἰδίας πείρας εἴτε ἐκ τῆς τῶν ἄλλων παρατηρήσεως, ποῖοί εἰσιν οἱ νόμοι καὶ αἱ συνθήκαι τοῦ εὖ ζῆν, παραβαίνομεν αὐτούς, καὶ πολλάκις μὲν ἀναγκαζόμεθα πρὸς τοῦτο ὑπ' αὐτῶν τῶν περιστάσεων, ὑφ' ἃς διατελοῦμεν, ὑπὸ σπουδαιότερων καθηκόντων, πρὸς τὰ ὅποια ἄλλως θὰ ἤρχόμεθα εἰς φανεράν σύγκρουσιν, ἀλλ' ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον προβαίνομεν εἰς τοιαύτην ἀληθῶς αὐτοκτονίαν εἰσὶ καὶ αὗται αἱ στοιχειωδέσταται τῆς ὑγιεινῆς ἀπαιτήσεις δὲν συμβιβάζονται πρὸς τὰς χαμαιζήλου ὀρμὰς καὶ εὐτελεῖ ἡμῶν πάθη, τὰ ὅποια πάντοτε ἀποτελοῦσι τὸ σπουδαιότατον κώλυμα καὶ τὸν δυσχερέστατον φραγμὸν πρὸς ἐπίτευξιν τῆς καλουμένης ψυχικῆς ὑγείας.

Τί λοιπόν ὀφείλωμεν νὰ πράξωμεν, ὅποιαν ἤθικὴν στάσιν ἀνάγκη νὰ τηρήσωμεν ὅπως ἀποφύγωμεν τὰς πολυειδέεις ἐκείνας καὶ ἐν περιπτώσει ἀμελείας ἐπικινδύνους νόσους, περὶ ὧν ἀνωτέρω ὠμιλήσαμεν καὶ αἱ ὅποιαι ἀνάγκουσιν καθ' ὁλοκληρίαν εἰς τὴν ἐπέμβασιν τοῦ πνεύματος τὴν τε ἀρχὴν καὶ τὴν ἐπὶ μᾶλλον ἐπιτάσιν αὐτῶν;

Κατ' ἀρχὴν προβάλλει τῷ ἀνθρώπῳ πρῶτιστος καὶ ἀναγκαιότατος ὅρος τῆς καθολικῆς αὐτοῦ εὐεξίας, καίτοι δυστυχῶς τίθεται σήμερον ὑπὸ τῶν πλείστων ἐν δευτέρᾳ μοίρᾳ εἴτε καὶ ἐντελῶς παρορᾶται, ἢ καλῆ διανοητικῆ ἰδιοσυγκρασία. Ἀναμφιβόλως τὴν σπουδαιότητα τοῦ συντελεστοῦ τούτου τῆς ἀνθρωπίνης ὑγείας ἔχων ὑπ' ὄψει ὁ δημῳδῆς νοῦς, ἀποφαίνεται, προκειμένου περὶ σωματικῆς ὑγείας, ὅτι ὁ ἄνθρωπος ὀφείλει ἐν τῇ ἐκλογῇ τῶν γονέων αὐτοῦ νὰ εἶνε ἐπιφυλακτικὸς.

Καὶ ἐξαρτᾶται πράγματι ἀμεσώτατα τὸ γεγονός τῆς ὑπάρξεως μὲν παρὰ τισι τῶν ἀνθρώπων τοῦ οὐσιώδους τούτου προσόντος, ἐλλείψεως δ' αὐτοῦ παρ' ἑτέροις, ἐξ αὐτῆς τῆς καθ' ὅλου σωματικῆς καὶ ψυχικῆς καταστάσεως τῶν γονέων ἀμφοτέρων. Ἐντεῦθεν καὶ ὑπέχοντες οἱ τελευταῖοι οὗτοι μεγίστην εὐθύνην ἀπέναντι τῶν ἑαυτῶν τέκνων, ἔχουσιν ἀπαρέγκλιτον καθῆκον καὶ τῆς ἰδίας αὐτῶν σωματικῆς ὑγείας κάλλιστα νὰ ἐπιμελλῶνται καὶ τὴν ψυχὴν ἀμόλυντον καὶ ἐλευθέρην πάσης ὑποδουλώσεως εἴτε καὶ παραφορᾶς ὑπὸ τοῦ ὀρμητικοῦ ρεύματος τῶν ὀλεθρίων τοῦ ἀνθρώπου παθῶν καὶ ἔξεων νὰ τηρῶσι, ὅπως διὰ τοῦ μέσου τούτου

δυνηθῶσι νὰ χαράξωσιν ἐν τοῖς ἀπογόνοις αὐτῶν γραμμὰς ἐν πᾶσι τελείας τοῦ τε σωματικοῦ καὶ πνευματικοῦ βίου, νοῦν ὑγιᾶ ἐν σώματι ὑγιᾶ.

Ἄλλ' εἰς τὸ ζήτημα τοῦτο, ὡς ἀνωτέρω εἶπομεν, δὲν προσδίδεται τὴν σήμερον τουλάχιστον ὑπὸ τῶν πλείστων ἢ προσήκουσα σημασία καὶ προσοχὴ ὡσεὶ αἱ ἀπαιτήσεις αὐτοῦ τυγχάνουσι ξέναι πρὸς τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν καὶ τὸν ἐπίγειον προορισμὸν τοῦ ἀνθρώπου. Ἐντεῦθεν καὶ παριστάμεθα ἐκάστοτε πρὸ θλιβερῶν σκηνῶν καὶ ἀλγεινῶν θεαμάτων οὐ μόνων ἀναπήρων ἀρτιγεννῶν παίδων, ἀλλὰ καὶ διεφθαρμένων πνευματικῶς τε καὶ ἠθικῶς, συμπαθῶν προϊόντων τῶν καταχρήσεων καὶ τοῦ ἐκλύτου βίου τῶν ἀσεβῶν αὐτῶν γονέων καὶ μάλιστα τῆς ἐν τοῖς σινοπνευματικοῖς ἀκολασίας αὐτῶν.

Δεύτερον σπουδαιότερον καὶ ἱερώτερον συγχρόνως καθήκον ἔχουσι πάντες ἀνεξαιρέτως οἱ γονεῖς ἐκεῖνοι, οἵτινες μεριμνῶσι περὶ τῆς αὐτῆς ἀξιοπρεποῦς ἀγωγῆς τῶν ἑαυτῶν τέκνων οἷαν ἀπαιτεῖ ἡ πλήρωσις τοῦ προορισμοῦ τοῦ ἀνθρώπου καὶ ἐπομένως περὶ εὐδαίμονος αὐτῶν μέλλοντος, νὰ παράσχωσιν αὐτοῖς καλὴν ἀνατροφὴν. Δὲν ἐννοοῦμεν ξηρὰν ἐξωτερικὴν παιδείουσιν περιοριζομένην εἰς ἀπλᾶς γνώσεις, εἰς τὴν ἀνάπτυξιν μόνον τοῦ πνεύματος διότι ἥμιστος αὕτη συντελεῖ πρὸς ἐσωτερικὴν διάπλασιν καὶ μόρφωσιν τῶν παίδων, πρὸς ἐπιτέλεσιν τοῦ προορισμοῦ αὐτῶν συνισταμένου εἰς τὴν πραγμάτωσιν κατ' ὄλου τῆς ἀρετῆς. Ἐντὶ ταύτης καὶ πάσης ἐν γένει παιδεύσεως προτι-

μοτέρα τυγχάνει ἢ διὰ τοῦ καλοῦ παραδείγματος. Τὸ παράδειγμα ἐπιδρᾷ εἰς τὴν ψυχὴν παντὸς μὲν γενικῶς ἀνθρώπου, ἰδίᾳ δὲ τοῦ ἀηλίκου παιδός, δραστηριώτερον τοῦ λόγου, διότι, ἀμοιρῶν μὲν εἰσέτι ἰδίας κρίσεως ὁ παῖς, ἔχων δὲ καρδίαν ἀπαλωτάτην καὶ τρυφερωτάτην, δύναται διὰ τῆς ἐμφύτου πρὸς μίμησιν ὁρμῆς νὰ ἰδιοποιηθῇ εὐκόλως καὶ διατηρήσῃ ἀνεξιτήτως πᾶν τὸ ἐνώπιον τῶν αἰσθήσεων αὐτοῦ παριστανόμενον. Ἐντεῦθεν ὁ μικρὸς παῖς οὔτε ἐκ τῶν πηλλῶν μαθημάτων ἀποκομίζει ὠφέλιμόν τι, οὔτε εἰς τὰς συνεχεῖς παραινέσεις τοῦ παιδαγωγοῦ προσέχει· ἔχει τὸ πνεῦμα λογικὸν καὶ μόνον πράξεις ἐκτιμᾷ.

ὑποκειμένου τοῦ λόγου περὶ τῆς σπουδαιότητος τοῦ παραδείγματος ἀνάγκη νὰ ὑποδείξωμεν ἐντοῦθα τὴν μεγίστην ἐπίδρασιν αὐτοῦ ἐν τῷ στενῷ κύκλῳ τῶν νευρικῶν παθήσεων, διότι, ὅσον ὠφέλιμος ἀποβαίνει ἡ μιμητικὴ ἐνέργεια τοῦ παραδείγματος, ὅσῳκις διευθύνεται πρὸς ἀντικείμενα, πράγοντα εἴτε τὸν σωματικὸν εἴτε τὸν πνευματικὸν βίον τοῦ ἀνθρώπου, τοσοῦτον ὀλεθρία καθίσταται ὅσῳκις ἀναφέρηται εἰς ἀντικείμενα, παραβλάπτοντα τὸν ἄνθρωπον εἴτε σωματικῶς εἴτε πνευματικῶς. Πρὸς τοῦτο θεωρῶ ὅλως περιττὸν νὰ ἀναγράψω ὀλόκληρον σειρὰν· αὐτόχρομα νευρικῶν ἀσθενειῶν, προελθουσῶν ἐξ ἀπλῆς μιμήσεως καὶ ἀρκουμαι εἰς συνηθέστατον καὶ γνωστότατον φαινόμενον περὶ οὗ οἱ πλείστοι ἐξ ἰδίας παρατηρήσεως ἐβεβαιώθησαν. Παρατηρήθη δὴλον ὅτι, καὶ παρατηρεῖται καὶ σήμερον πολλῶ συχνότερον, ὅτι πλείστα

κορασίδες εὐπόρων οἰκογενειῶν, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, μιμούμεναι τοὺς νευρικοὺς αὐτῶν γονεῖς, κατακλίνονται ἐπὶ τῇ ἐλαχίστῃ κοπῶσει, αἰσθάνονται ὀρθρὴν δριμυτὴν πόνου τῆς σπονδυλικῆς στήλης, κεφαλαλγίαν ἀνυπόφορον, προσβάλλονται εὐκόλως ὑπὸ τοῦ ἐξωτερικοῦ περιβάλλοντος καὶ ἐπὶ τῇ ἐλαχίστῃ αὐτοῦ μεταβολῇ δυσανασχετοῦσι καὶ νομίζουσιν ἑαυτὰς ἀσθενεῖς, δὲν γεύονται τῶν φαγητῶν, τὰ ὅποια τοῖς ἀπαρέσκουσι καὶ καθ' ὅλου παριστῶσιν ὅλα τὰ συμπτώματα τῶν νευρικῶν ἀσθενειῶν. Καὶ ἀναδείκνυνται τῇ ἀληθείᾳ ἀριστοτέχνεις ἐν τῇ ἀλλοκότῳ ταύτῃ μιμητικῇ δρέξει, διότι τόσον ἐπιτυχῶς ἐξασκοῦσιν τὸ ἐπάγγελμα τοῦτο, ὡς μικραὶ νευρικαὶ κυρίαί, ὥστε σὺν τῷ χρόνῳ συλλαμβάνονται εἰς τὴν παγίδα καὶ καθίστανται πραγματικῶς τοιαῦται. Γονεῖς νευρικοί, ἔχετε ὑπ' ὄψει τὸν κίνδυνον τοῦτον τῆς ἠθικῆς μετὰδόσεως καὶ ἀνακόπτετε ἐνωρίτατα τὴν ὀλέθριον αὐτοῦ πηγὴν, δυναμένην πολλάκις νὰ ἐξαπατήσῃ ὑμᾶς ὑπὸ τὸ πρόσχημα ἀφελούς μιμήσεως τῶν τέκνων ὑμῶν!

Ἡ ἀναπτυσσομένη ἡλικία τοῦ παιδὸς εἰσάγει αὐτὸν εἰς ὑψηλοτέρας καὶ εὐρυτέρας σφαῖρας παραστάσεων καὶ σκέψεων· εἰσέρχεται εἰς τὴν κατ' ἐξοχὴν περίοδον τῆς ἀτομικῆς αὐτοῦ ἀναπτύξεως, περίοδον καθ' ἣν ἐπικρατεῖ ἡ διάπλασις καὶ αὔξησις τοῦ σώματος καὶ ἡ ἀνάπτυξις τῶν μετὰ τῆς ἐνεργείας τοῦ σώματος συνδεδεμένων ψυχικῶν δυνάμεων. Ἡ δὲ ἀνάπτυξις τοῦ πνευματικοῦ βίου προχωρεῖ κατὰ τὴν περίοδον ταύτην μέχρις ἐκείνου τοῦ σημείου καθ' ὃ πρόκειται νὰ ἀποφασίσῃ ὁ ἄνθρωπος τίνα

ὁδὸν μέλλει ν' ἀκολουθήσῃ. Ἄλλὰ ταύτοχρόνως ἐπιβάλλει εἰς τὸν παῖδα τὸ στάδιον τοῦτο τῆς προσωπικῆς αὐτοῦ ὑπάρξεως τὸ μέγιστον καὶ οὐσιωδέστατον καθήκον, ὅτι ὀφείλει ἐκ τῆς ἡλικίας ταύτης νὰ δεσπόσῃ πρῶτιστα πάντων ἑαυτοῦ. ὁῦλον ὅτι, νὰ σχηματίσῃ βεβαίαν πεποίθησιν περὶ τῆς σωματικῆς αὐτοῦ ὑγείας καὶ ὀρθὴν συναίσθησιν περὶ τῆς ἰδίας αὐτοῦ προσωπικῆς ἀξίας.

Καὶ πράγματι, ἐπιθυμοῦμεν νὰ διατελώμεν ἀπηλλαγμένοι πάσης πραγματικῆς εἴτε φανταστικῆς νόσου καὶ νὰ ἀπολαύωμεν πλήρους ὑγείας; Ὑποχρεοῦμεθα νὰ τηρῶμεν τὸ ἐξῆς ἀπλούστατον καὶ φυσικώτατον φάρμακον; ἀκράδαντον πεποίθησιν περὶ τῆς σωματικῆς ὑγείας καὶ τῆς φυσικῆς καὶ ἠθικῆς ἡμῶν ἀντοχῆς.

Τ' ἀνάπαλιν δέ, καθιστάμεθα ἀκουσίως ἀσθενεῖς ἅμα ὡς φαντασθῶμεν ἑαυτοὺς τοιούτους. Ἀπαιτεῖται ἐν τοιοῦτον πολμηρὸν βῆμα ὅπως μεταπέσωμεν εὐκολώτατα εἰς νοσηρὰς καταστάσεις. Ἀρκεῖ μόνον, ὀρμώμενοι ἐκ μικρᾶς ἀδιαθεσίας εἴτε ἐκ παρατηρήσεως ἐν ἡμῖν τυχαίων συμπτωμάτων ἐπικινδύνου τινὸς νόσου, νὰ φαντασθῶμεν ἀπλῶς, ὡς εἶπομεν, ὅτι ἀπειλούμεθα ὑπὸ τοῦ φοβεροῦ τούτου ἐχθροῦ, καὶ ἐκόντες ἄκοντες θὰ δίδωμεν τὴν πραγματικὴν αὐτοῦ ἐν ἡμῖν ἐμφάνισιν, θὰ ἀνομολογήσωμεν ὅτι ἡ τέως ὡς ἰδέα μόνον περιοριζομένη ἐν τῷ τεταραγμένῳ ἡμῶν πνεύματι ἀσθένεια, ἤδη ἡ ἰδέα αὕτη ἔλαβε σάρκα καὶ ὅστ' αὐτὴ καὶ ἐνεφανίσθη ὡς πραγματικὸν γεγονός.

Ὁλεθρίαν ἐπίδρασιν ἐπὶ τοῦ ἀνθρωπίνου ὄργα-

νισμού ἐξασκοῦσι καὶ πάντα τὰ θλιβερά πάθη, ὡς
ρικαίως ἀποκαλοῦσιν αὐτὰ σήμερον, οἷά εἰσιν ὁ φόβος,
ἡ ἀνησυχία, ἡ ἀπογοήτευσις, ἡ ὀργή καὶ μυρία ἄλλα
παρόμοια τούτοις. Αἱ ζσφεραὶ αὐταὶ ἀποχρεώσεις τῆς
ἀνθρωπίνης κακοδομονίας ἐπενεργοῦσι μὲν ἐπιβλαβῶς
ἐπὶ πάσης καθ' ὄλου τῆς ἀνθρωπίνης συσκευῆς, ἀλλ'
εἰδικώτερον συνεπάγονται τὴν ἐξασθένησιν τῆς ἐντά-
σεως τοῦ νευρικοῦ αὐτῆς συστήματος ἐξ οὗ προέρχεται
πληθὺς σπουδαίων νοσηρῶν καταστάσεων. Καὶ ἐπειδὴ
τὰ νεῦρα τυγχάνουσιν οἱ ἀγωγοὶ τῆς αἰσθητικότητος
καὶ τῆς κινήσεως, καὶ, ἐξ ὄλων τῶν ὀργάνων τοῦ
σώματος, τὸ ἀμεσώτερον πρὸς τὰς μυστηριώδεις
ἐνεργείας τῆς ψυχῆς, ἐπὶ πλέον δέ, πάντα τὰ ὄργανα
λειτουργοῦσιν ὑπὸ τὴν ἀμεσωτάτην αὐτῶν ἐπενέργειαν,
ἔπεται, ὅτι καὶ ὀλέκληρος ὁ ὀργανισμὸς τοῦ ἀνθρώπου
δύναται νὰ ὑποστῇ τὸν ἀντίκτυπον τῶν ἠθικῶν ἡμῶν
ἀδυναμιῶν.

Ἢ ἐλευθερία ἐξ ὄλων τῶν παθῶν τούτων καὶ ἡ
τήρησις τῆς ἀνωτέρω ὑποδειχθείσης ὑγιεινῆς συνθήκης,
ἀποτελοῦσι τοὺς δύο πόλους τῆς ἀνθρωπίνης ὑγείας.
Ὅταν ὁ ἄνθρωπος εἶνε πάντοτε εὐθυμος, αὐτάρκης καὶ
ἐν πᾶσι μέτριος, ξένος πάσης δυσαρεσκείας, κατη-
φείας καὶ τῶν ἄλλων ἐκκεντρικῶν τοῦ πνεύματος
ἐκφάνσεων, ὅταν γνωρίζῃ νὰ διασώζῃ ἐν ἑαυτῷ ἀνεξί-
τηλον τὴν πεποίθησιν περὶ τῆς ἰδίας αὐτοῦ ὑγείας
καὶ ἐν πάσῃ δεδομένῃ περιπτώσει χρησιμοποιοῖ τὸ
ἠθικὸν τοῦτο φάρμακον, ἡ κυκλοφορία τοῦ αἵματος
ἐπιτελεῖται εὐχερέστερον, αἱ θρεπτικαὶ ἐναλλαγαὶ ἐπι-

ταχύνονται και ολόκληρος ο κόσμος των οργανικών αυτού λειτουργιών βαίνει αρμονικώτερον. Αντιστρόφως δὲ ὅταν διαστάζη και ἀμφιβάλλη περί των ιδίων αυτού σωματικών και ψυχικών δυνάμεων, ὅταν καταπιέζηται ὑπὸ τῆς ἀνιαρᾶς ιδέας ὅτι ἀδυνατεῖ νὰ διαπλεύση ὑγιῶς τὸ πέλαγος τοῦτο τῆς ἀνθρωπίνης ζωῆς μετ' ἄλλων αυτού των ὑφάλων, τὸ σύνολον των ἀνωτέρω λειτουργειῶν συγκλονεῖται και ἡ διατάραξις αὕτη ἀναφαίνεται εἰς ὅλα τὰ ὅργανα τοῦ ὀργανισμοῦ αυτού, ἀπαραλλάκτως καθὼς εἰς ἡλεκτρικὸν κύκλωμα, ἡ ἐξασθένησις τῆς ἡλεκτρικῆς στήλης μεταδίδεται αὐθωρεῖ εἰς τὸ ἡλεκτρικὸν φῶς των μετ' αὐτῆς συγκοινωνουσῶν ἡλεκτρικῶν λυχνιῶν.

Ὅπως κατορθώσωμεν νὰ διατηρήσωμεν τὴν σωτήριον ταύτην πεποίθησιν περί τῆς ἰδίας ἡμῶν ὑγείας, ἀρκεῖ νὰ μὴ παραττώμεθα διὰ τὰς ἐλαχίστας ἡμῶν κακοδιαθεσίας. Τὸ ἀνθρώπινον σῶμα εἶνε τόσο πολυπλοῦν και πολύπλοκον, ἐπόκειται εἰς τισαύτας νοσηρᾶς ἐπηρείας, ὥστε οὐδέποτε σχεδὸν δύναται νὰ λειτουργήσῃ ἔστω και ἐπὶ μίαν ἡμέραν, χωρὶς νὰ παρατηρηθῇ οἰσδῆποτε κλονισμὸς και διατάραξις εἰς τὸν πολυσύνθετον αὐτοῦ μηχανισμόν. Ἐντεῦθεν ὀφείλομεν πάντοτε νὰ λέγωμεν: δὲν εἶνε τίποτε, θὰ περάσῃ! Διότι, ἐπαναλαμβάνομεν. ἄς μὴ λησμονῶμεν προσῶς ὅτι: Μελὶς ἡ προσοχὴ ἡμῶν, ὅσονδῆποτε τεταραγμένη κἂν ἦ, προσηλωθῇ εἰς ὠρισμένην τινα ἐντύπωσιν, αὕτη ἐπαυξάνεται, εἰν δὲ ἀπασχοληθῇ ὑφ' ἡμῶν ἀλλαχοῦ και ἡ ἐντύπωσις τότε ἐλαττοῦται

και εξαφανίζεται. Έκ τούτου καταδεικνυται, ότι καλλιστα περί των νευρικών ασθενειών δύναται να λεχθῆ, ὅτι τὸ μὲν φοβεῖσθαι αὐτὰς ἰσοδυναμεῖ τῷ προκαλεῖν και παράγειν, τὸ δὲ περιφρονεῖν τῷ ἀποκρούειν και ἐκμηδενίζειν. Ὑπὸ τὴν ἐποψιν ταύτην ἄριστα δύνανται αἱ νευρικαὶ παθήσεις να παραβληθῶσι πρὸς τοὺς κύνας, οἱ ὅποιοι δάκνουσιν ἐκείνους ἐκ τῶν ἀνθρώπων οἵτινες δειλιῶσι και τρέπονται πρὸ αὐτῶν εἰς φυγὴν.

Δὲν ἔπεται ὅμως ἐντεῦθεν, ὅτι ὀφείλομεν τέλειον να παραμελοῦμεν και μηδολως ἐπιμελώμεθα πάσης καθόλου ἀσθενείας ἡμῶν· τοῦτο ἔσται· ἡ χειρίστη ἐκφανσις τοῦ παχυλοῦ στωϊκισμοῦ και ἡ προσδοκωμένη ἐκ τούτου ὠφέλεια· εὐκόλως θὰ μετατραπῆ εἰς ἀνεπανόρθωτον βλάβην διότι ἀκριβῶς ἡ ἀδικαιολόγητος αὕτη ἀπάθεια και ἀμέλεια θὰ προπαρασκευάσωσι ἐπὶ τέλους ἐν ἡμῖν αὐτοῖς σοβαρὰς και ἐπικινδύνους νόσους.

Ἡ ἐν ταῖς ἀσθενείαις γενναότης και ὁ ἀντιτασσόμενος αὐταῖς ἐν ἐλαχίστῃ ὀσσει στωϊκισμός, ἐφαρμόζονται μόνον εἰς τὰς ὀργανικὰς ἐκείνας διαταράξεις, τῶν ὀποίων πείραν πολλάκις ἐλάβομεν και εἴμεθα ἀποχρώντως πεπεισμένοι περὶ τοῦ ἀβλαβοῦς αὐτῶν χαρακτῆρος. Ἐν περιπτώσει ἀμφιβολίας, προτιμότερον να συμβουλεύομεθα ἄριστον και ἔμπειρον ἰατρόν, ἱκανὸν να διαγνώσῃ ἀμέσως ἐὰν πρόκηται περὶ ὑποληθανούσης ὀργανικῆς ἀσθενείας ἢ ὀυναμικῆς διαταράξεως, να ἀναζητήσῃ τὴν ἀρχὴν και αἰτίαν αὐτῆς, πολλάκις ψυχολογικήν, και να παράσχῃ τὰ κατάλληλα ἀντιδραστικὰ μέσα.

Πληθὺς πρὸς τούτοις νευρικῶν συμπτωμάτων πα-
ράγεται ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν ὑπερβολικῆς κοπώσεως· τού-
του ἕνεκα ὀφείλομεν πάντες νὰ μὴ ὑπερβαίνωμεν τὰ
προδιαγραφέντα ὅρια τῶν ἰδίων ἡμῶν σωματικῶν δυ-
νάμεων. Ἡ ἀνάγκη τῆς ἀναπαύσεως μετὰ ἐργῶδες
ἐπιχειρήματα, εἶνε ἀναμφίρρηστος· οὐχ ἥττον οὐδέποτε
ἄς ἀπενίζωμεν πρὸς τὴν κόπωσιν ἡμῶν ὑπὸ τῷ πρί-
σμα τῆς ἀπογοητεύσεως. Ὄφειλομεν, ὁσῆκίς ὑπο-
βαλλώμεθα εἰς πολλὰ καὶ ποικίλα καθήκοντα, νὰ ἀ-
ποφεύγωμεν τὴν κόπωσιν ταύτην, πολλάκις ἠθικὴν μᾶλ-
λον ἢ φυσικὴν.

Παρατηρήθη ἤδη, ὅτι πάντες καθόλου εἰ ἀσθενεῖς
ἔχουσι τὴν φυσικὴν μὲν ἀλλ' ἐπιβλαβῆ τάσιν νὰ ἀ-
ναζητῶσιν ἐκάστοτε τὰ αἷτια τῆς ἀσθενείας αὐτῶν καὶ
νὰ δημιουργῶσι μεταξὺ αὐτῆς καὶ τῶν προηγηθέντων
γεγονότων σχέσεις αἰτιότητος. Ἡ πράξις αὕτη, καί-
τοι κατ' ἀρχὴν λογικὴ καὶ φυσικὴ, ἐπειδὴ συνεπάγε-
ται ὀλεθρίας συνεπείας, ἐστὶν ἀποφευκτέα. Ὅταν τὸ
ἐξησθενημένον πνεῦμα τοῦ ἀσθενοῦς ὑπολογίσῃ καὶ ἀν-
τιληφθῆ τῆς διαδοχῆς τῶν φαινομένων, σχηματίζει
τόσον ἰσχυρὰν πεποιθήσιν περὶ τῆς πραγματικότητος
τοῦ συνδέσμου, τὸν ὁποῖον ἡ τεταραγμένη αὐτοῦ φαν-
τασία ἐδημιούργησε, ὥστε ἀναμένει καὶ θεωρεῖ ἀναπό-
φευκτον τὸ ἐξ αὐτοῦ ἀποτέλεσμα. Ἐπαναλαμβάνομεν
ὅε, ὅτι ἡ ἐναγώνιος καὶ σκόπιμος προσοχὴ παράγει
ζωηροτάτας νοητικὰς ἀναπαραστάσεις, ἱκανὰς νὰ δια-
ταράξωσι τὸν ὀργανισμὸν τοῦ ἀνθρώπου.

Ἡ ἱστορία τῶν νευρώσεων βρῖθαι φαινομένων ἐ-

ναργέστατα δεικνυόντων τὸν κίνδυνον τῶν προῶρων τούτων συμπερασμάτων.

Πολλοὶ ἀσθενεῖς πρὸ τῶν ἐλαχίστων ἀτμοσφαιρικῶν μεταβολῶν δεικνύουσι τοσαύτην εὐαισθητικότητα, ὥστε ἀποβαίνουνσι σχεδὸν μάταιαι αἱ προσπάθειαι ἐκείνων οἱ ὁποῖοι ἀναλαμβάνουσι νὰ ὑποδείξωσιν αὐτοῖς ὅτι ἡ κυριωτάτη αἰτία τῆς εὐπαθείας αὐτῶν ἐστὶν ἡ αὐτοὑποβολή.

Ἄλλοι δὲ τινες, ὡς καὶ ἡμεῖς αὐτοὶ παρατηρήσαμεν, δὲν ἀνέχονται τὴν ὑπαρξίν οἰωνοῦντες ἀνθέων ἐν τῷ ὀματίῳ αὐτῶν, ἐν ἐναντία δὲ περιπτώσει αἰσθάνονται κεφαλαλγίαν. Πολλάκις κατώρθωσα νὰ καταπέσω τοὺς παραδόξους τούτους καὶ ὑπερευαίσθητους ἀνθρώπους περὶ τοῦ ἐναντίου. Παρόμοιον φαινόμενον συνέβη καὶ εἰς κυρίας τινάς, παρευρεθείσας, κατὰ συντυχίαν, εἰς αἴθουσαν ἐν τῇ ὁποῖα ἐναπόκειται λαμπρὰ ἀνθοδέομη, ἥτις φεῦ! ἦν τεχνική! Ἀνθρωποὶ τινες κατελήφθησαν ὑπὸ ῥίγους ἐπενεγκόντος πολλάκις κατάρρουν διότι ὁ παρακαθήμενος αὐτῶν ξένος ἐκίνησε κατὰ τοιοῦτον τρόπον τὴν ἐφημερίδα, τὴν ὁποῖαν ἀνεγίνωσκεν, ὥστε παρήχθη ἀσθενὲς ῥεῦμα ἀέρος!

Ἄνάγκη πάντοτε νὰ προσπιζώμεθα νοερώς κατὰ τῆς φανταστικῆς ταύτης εὐπαθείας.

Ἄλλὰ καὶ ἀνθιστάμεθα πολλάκις εἰς πραγματικὰς ἐπιδράσεις, ὅσας τὸ πνεῦμα ἡμῶν διατελεῖ ὑπὸ ῥιζιμῆτος εὐθύμους καὶ διαχυτικὰς διαθέσεις. Ὄταν κατεχώμεθα ὑπὸ ἐνθουσιασμοῦ, ἥμισυ αἰσθανόμεθα

τὴν ἐπενέργειαν τοῦ ψύχους, τὸ ὁποῖον, τὸ ὑπὸ τὸν ἄνθρωπον, ἐν πάσῃ ἄλλῃ περιπτώσει κακοδιαθεσίας εἴτε ἀθυμίας, δύναται εὐχερέστατα νὰ ἐξασκήσῃ ἐφ' ἡμῶν τὴν ὀλεθρίαν αὐτοῦ ἐπιρροήν

Οὕτω καὶ ἡ εὐθυμία πολυτελοῦς συμποσίου ἐπὶ οἰκογενειακῇ ἑορτῇ, ἐπιτρέπει τὴν πέψιν λευκουλείου καὶ δυσπέπτου γεύματος, ὅπερ οὐδέποτε θὰ συνέβαινε καθ' ὁμοίωσιν ἄλλῃν στιγμὴν τοῦ βίου ἡμῶν, τοῦ ὁποῖου ἡ ἴθικὴ κατάστασις συγκλονεῖται ἐκάστοτε ὑπὸ καθημερινῶν ἐπισοδείων καὶ μεριμνῶν.

Ἡ φυσικὴ λοιπὸν ὑγεία καὶ ἀντοχὴ ἡμῶν ἐνισχύεται ἀναλόγως τῆς καλῆς ἴθικῆς ἡμῶν διαθέσεως καὶ κατὰ συνέπειαν ὀφείλομεν τὴν ἴθικὴν ταύτην διέθεσιν νὰ διατηρῶμεν ἀμείωτον καὶ νὰ καλλιεργῶμεν αὐτὴν ὡς τὸ πολυτιμότερον ἀγαθὸν τοῦ ἀνθρώπου.

Ἄς ἔχωμεν, πρῶτιστα πάντων, ἀκράδαντον πεποίθησιν, ὅτι δυνάμεθα νὰ ὑποστῶμεν ἄνευ οὐδεμιᾶς βλάβης τὰς συνθήκας τῆς ζωῆς, ὑφ' ἃς ἐξ ἀρχῆς ἐτέθημεν.

Ἔχομεν πλεῖστα παραδείγματα, καθ' ἃ ἡ παράβασις τοῦ στοιχειώδους τούτου ὄρου τῆς ὑγιεινῆς συνεπάγεται καὶ ἀναλόγους συνεπείας. Οὕτω πολλοὶ σχηματίζουσιν, ἐκ τῶν προτέρων, τὴν ἰδέαν ἀδυναμίας δῆθεν αὐτῶν εἰς ταύτην ἢ ἐκείνην τὴν ἐξωτερικὴν ἐπίδρασιν καὶ ἡ πεποίθησις αὕτη συνεπιφέρει τὴν πραγματικὴν ἀσθένειαν.

Ἀποβλέψωμεν πρὸς τοὺς ἀξίους οἰκτου ἐκείνους ἀνθρώπους, οἵτινες, καθ' ὅλα ὑγιεῖς, ὁδὸν ἀνέχονται τὸν

χειμῶνα τῶν χωρῶν ἡμῶν καὶ ἀναγκάζονται κατ' ἔ-
τος νὰ καταφεύγωσιν εἰς τὰ μισημδρινώτερα μέρη!
Ἄλλοι δέ, τῶν ὁποίων ἡ καρδία καὶ πνεύμονές εἰ-
σιν ἄθικτοι, δὲν δύνανται νὰ ἀναπνεύσωσιν ἐλευθέρως
εἰς τὰς πεδιάδας καὶ μόλις παρατηρηθῆ ἐλαχίστη τῆς
θερμοκρασίας ἀνύψωσις, καταλαμβάνουσι πάραυτα τὰς
ὑψηλὰς τῶν ὀρέων κοιτίδας. Τινὲς μὲν μὴ ἀνεχόμε-
νοι τὸν θόρυβον καὶ τὴν τύρβην τῶν πόλεων, ζητοῦσι
μακρὰν αὐτῶν τὴν εὐδαιμονίαν τῆς ζωῆς, ἄλλοι δὲ
τὰνάπαλιν κατ' οὐδὲνα τρόπον δύνανται νὰ ἀποχωρι-
σθῶσι τῶν κοσμικῶν διαχύσεων καὶ ἀσχολιῶν.

Δυστυχῶς δὲ οὐχὶ πάντοτε οἱ δυνάμενοι μόνον νὰ
διαθέσωσι καὶ τὰ ἀπαιτούμενα ὑλικά μέσα, διάγουσι
τὴν πλάνητα ταύτην ζωὴν καὶ ἐξαρτῶσι τὴν υἰεὶαν
αὐτῶν καθ' ὁλοκληρίαν ἐκ τοῦ περιβάλλοντος. Βλέ-
πομεν πολλάκις γέροντας πατέρας, μεθ' ὅλην τὴν φυ-
σικὴν αὐτῶν ἀδυναμίαν, ὑποβαλλομένους εἰς μυρίους
μόγθους, ἐξαντλοῦντας ἀπάτα: τὰς ἐναπολειπομένας
αὐτῶν σωματικὰς δυνάμεις, ὅπως προμηθεύσωσιν εἰς
τοὺς νευροπαθεῖς αὐτῶν υἱοὺς καὶ τὰς ὑστερικὰς θυγα-
τέρας τὰ ἀναγκαῖα διὰ τὰς συνεχεῖς ταύτας μεταβά-
σεις χρήματα.

Ἄλλὰ καὶ τῆς κατωτάτης κοινωνικῆς τάξεως, αὐ-
ταὶ αἱ χωρικαὶ καὶ αἱ ὑπηρέτριαι, ὑπόκεινται εἰς τοι-
αύτας ἀσθενείας. Τινὲς, λόγου χάριν, ἐκ τῶν τελευ-
ταίων δὲν ἀνέχονται νὰ παραθέτωσι τὰ φαγητὰ ἐπὶ
τῆς τραπέζης, οὕτινος οὐδὲν εὐκολώτερον ἢ ἄλλαι ἀπο-
λαύουσαι πλήρως σωματικῆς υἰεὶας, ἀναγκάζονται

νά απέγῳσι πάσης κοπιώδους ἐργασίας, οὐχὶ διότι τυγχάνουσιν ὀκνηραὶ εἴτε ἀνίκανοι πρὸς τῶν αὐτῶν ἔργα, ἀλλὰ διότι εἰσὶν εἰς τὸ ἄκρον εὐαίσθητοι καὶ ἀπλῶς λόγος ἐὰν γίγνηται περὶ οἰασδὴποτε ἀσθενείας, αἰσθάνονται πάραυτα ὅλα τὰ συμπτώματα αὐτῆς!

Ἐπὶ πλέον βλέπομεν εὐρωστοτάτους κρεωπώλας, ἀκαταβλήτους ἐν τῇ ἐργασίᾳ ὑπηρέτας, ζωηροὺς χωρικοὺς, τοὺς ὁποίους τὸ μεγαλοπρεπὲς καὶ ἐπιβλητικὸν τοῦ ἀναστήματος καὶ τὸ ἐξέχον τῆς σωματικῆς ρώμης θὰ καθίστα θαυμασίους καὶ ἀρίστους στρατιώτας, μεμφιμοιροῦντας ἐπὶ τῇ ἐλαχίστῃ καχεξίᾳ τῆς πτωχῆς αὐτῶν οἰκοδεσποίνης,

Ὁ ἐκνευρισμὸς οὗτος βασιλεύων ἐπὶ πασῶν τῶν κοινωνικῶν τάξεων, κατέστη δημοτικὸς καὶ ἐκάστοτε ἀναπτύσσεται.

Ὅπως διαφύγωμεν αὐτὸν ἀνάγκη νὰ τὸν ἀποκρούσωμεν μετὰ πάσης δυνάμεως. Ἐννεῶμεν δὲ βεβαίως ἠθικὴν ἄμυναν καὶ οὐχὶ φυσικὴν ἀντίδρασιν.

Ἄλλοίμονον εἰς ἐκεῖνον ὅστις ἀγνοεῖ τὴν δύναμιν τοῦ ἠθικοῦ τούτου φαρμάκου καὶ λίαν ταχέως ἀνακηρύττει ἑαυτὸν ἀσθενῆ! Κατατάσσεται πάραυτα μετὰ τῶν ἀπομάχων τοῦ πεδίου τῆς ζωῆς καὶ ὁ λοιπὸς αὐτοῦ βίος καθίσταται βάσανος καὶ οὐδὲν πλέον! Ἐν τῇ διαπάλῃ τοῦ βίου, ὡς ἐν τῷ πεδίῳ τῆς μάχης, οἱ ἄνθρωποι θάπτουσιν μετὰ σεβασμοῦ τὰ θύματα τῆς ἀπαισίῳ εἰμαρμένης καὶ ἐπιμελοῦνται προσηκόντως τοὺς τραυματίας τῆς αἰωνίου πάλης τοῦ ἀνθρώπου κατὰ τῶν ἀγρίων στοιχείων, ἀλλὰ τοὺς ἀσθε-

νεῖς ἐκείνους ἀνθρώπους, εἴτινες αἰωνίως δυσανασχε-
τοῦσιν ἐν ᾧ ἐν τῇ πραγματικότητι οὐδὲν ἀπολύτως
πάσχουσιν ἀλλὰ τούναντίον ὑγιέστεροι τῶν λοιπῶν
τυγχάνουσι, βδελύττονται καὶ ἀποστρέφονται.

Ἐν τούτοις ὁ ἰατρὸς διαγιγνώσκει ἐκ πρώτης ὄ-
ψεως καὶ συμπαθεῖ τοὺς δυστυχεῖς τούτους ἀνθρώπους!
Διαβλέπει ἐν αὐτοῖς τὰς ἀδυναμίας ἐκείνας πρὸς τὰς
ὁποίας θεωρεῖ καθήκον αὐτὸς εὖτος νὰ ἀγωνισθῇ. Ἐφ'
ἐτέρου ὅμως μεθ' ἑλπὴν τὴν προθυμίαν καὶ τὸν διακαῆ
πόθον ὅπως συνδράμη αὐτοὺς, παρατηρεῖ ὅτι ἐξ αὐ-
τοῦ οὐδὲν σχεδὸν ἐξαρτᾶται διότι τελεσφορώτατον μέ-
σον δύναται μόνον νὰ ὑποδείξῃ τὴν διαπαιδαγώγησιν
αὐτῶν!

Θὰ ἐξελεχθῇ ὅμως ἀνεπαρκῆς πρὸς τὴν καθολοῦ τοῦ
ἀνθρώπου ὑγείαν ἢ ἔλλογος μόνον ἀπάθεια ἐν ταῖς
φυσικαῖς καχεξίαις, ἐὰν μὴ καὶ ἐν τοῖς ἠθικοῖς κλο-
νισμοῖς σπεύδωμεν νὰ ἐλλαττώμεν τὴν ἀδικαιολόγη-
τον ἡμῶν εὐπαθειαν.

Ἄλλ' ἄς μὴ παρεξηγώμεθα. Δὲν ἐννοοῦμεν βε-
βαίως διὰ τούτου ὅτι ὁ ἄνθρωπος ὀφείλει τέλεον τὰ
ἐγκλεισθῇ ἐν σκληρᾷ ἀδιαφορίᾳ καὶ ὑπ' οὐδενὸς ἀπολύτως
νὰ συγκινηθῆται. Τοιαύτη, τῇ ἀληθείᾳ, ἀπαίτησις θὰ
ἦτο παράλογος ἐγωϊσμὸς καὶ φευκτέα ἀποψις ὑπερ-
βολικοῦ πτωϊκισμοῦ.

Ἐχομεν τούναντίον καθήκον, ἐπιβαλλόμενον ἐπ'
αὐτῆς τῆς πρὸς τὸ ζῆν φυσικῆς ὁρμῆς τοῦ ἀνθρώπου,
νὰ ἀντιδρῶμεν δραστηρίως κατὰ πάσης πραγματικῆς
καὶ ὑπολαθανούσης νόσου, ὀφειλομεν πάντοτε νὰ δια-

φλεγώμεθα καὶ διατηρῶμεν ἐν τῇ διανοίᾳ ἡμῶν ζωηράν τὴν αἰγλήν τῆς ιδέας τοῦ ἀγαθοῦ καὶ τοῦ καλοῦ, καὶ νὰ ἐνδίδωμεν ὑπὸ τὸ κράτος τῶν εὐγενεστέρων ἡμῶν συναισθημάτων. Ἄλλ' ὅσῳ φυσικῇ καὶ αὐτόματος κἂν τυγχάνῃ ἡ ἀντιδράσις αὕτη, ἀνάγκη πάντοτε νὰ ὑποβάλληται ὑπὸ τὴν ἤρεμον ἐξέλεγχον τοῦ λογικοῦ. Τὸ λογικὸν ἡμῶν ἀποτελεῖ τὸ κριτήριον πάσης ἐνεργείας καὶ ἀποφάσεως ἡμῶν καὶ ἀλανθᾶστως ἀποφαίνεται περὶ τῆς σημασίας τῶν ἐν ἡμῖν ἐκάστοτε ἀναφαινομένων διαταράξεων καὶ τῆς εὐαισθησίας ἡμῶν, ὑφ' ὧν ὠθούμεθα εἰς ἀντενέργειαν. Ἐὰν μὲν κατεχώμεθα ὑπὸ εὐγενῶν καὶ εὐσεβῶν συναισθημάτων, ἐὰν τὰ διανοήματα, τοὺς λόγους, τὰς πράξεις καὶ τὰς καθόλου ἐνεργείας ἡμῶν, χειραγωγεῖ ὁ ἔμφυτος τῷ ἀνθρώπῳ ἠθικὸς νόμος, εὐλογον ὅτι πρὸς ταῦτα εὐρηται ἐν πλήρει συμφωνίᾳ καὶ ὁ λόγος ἡμῶν, ἢ ἐκ τῆς ἀρμονίας δὲ ταύτης ἄρρητος ἐσωτερικὴ εὐδαιμονία, εὐφραίνει ἡμᾶς ὑπὲρ πᾶσαν ἄλλην. Ὅσάκις δ' ἔμῳς, εὐτελῆ καὶ μολύνοντα τὴν ἐν τῷ ἀνθρώπῳ θείαν εἰκόνα πάθη, πρόκειται νὰ καταπλημμυρήσωσι τὴν καρδίαν ἡμῶν, πρόκειται νὰ ὑποκύψωμεν ὑπὸ τὴν ἐπιρροὴν τῆς πλεονεξίας, τῆς ὀργῆς, τοῦ πείσματος καὶ τῶν παρομοίων, τὸ λογικὸν ὀφείλει ἀναγκαίως νὰ ἐπεμβαίῃ, νὰ διορθῇ τὴν ἀρχικὴν ἐντύπωσιν καὶ μεταίτῃ τὴν τελικὴν ἀπόφασιν.

Τὸ αὐτὸ ρητέον καὶ ὅσον ἀφορᾷ τὴν συγκίνησιν. Ἐὰν στηρίζεται ἐπὶ ἀσημάντων φαινομένων καὶ παράγεται ἄνευ ἀποχρώντων λόγων, ἐστὶν οὐ μόνον ἀνω-

φελής και παράλογος αλλά και αποβαίνει επιζήμιος δι' ἅπαντα τὸν ὄργανισμόν ἡμῶν διότι συιτελεῖ τὰ μέγιστα εἰς τὴν ἐπὶ πλέον διατήρησιν καὶ ἐπαύξησιν τῶν νοσηρῶν τοῦ σώματος ἡμῶν καταστάσεων. Ἐντεῦθεν ἄς ἀνακόπτωμεν ἐγκαίρως τὰς ἀκαίρους πρὸς συγκίνησιν τάσεις ἡμῶν καθ' ἓν τρόπον καταπαύομεν τὴν παλμικὴν κίνησιν ποτηρίου ἐπιθέτοντες τὸν δάκτυλον ἐπὶ τοῦ χεῖλους αὐτοῦ.

Ἀκούω πολλάκις τοὺς ἀνθρώπους ἐκείνους εἰς τοὺς ὁποίους ὑποδεικνύω τὴν σπουδαιότητα τῆς ἠθικῆς ταύτης ὑγιεινῆς, ἀντιλέγοντας μετὰ ζωηρότητος: Ὁμολογῶ μὲν τὴν ὠφέλειαν τῆς ὑγιεινῆς ταύτης συνθήκης, ἀλλὰ δι' ἐμὲ τοῦλάχιστον, ἡ ἐκπλήρωσις αὐτῆς ἐστὶ δυσχερῆς διότι πάντοτε ὑπῆρξα τοιοῦτος εὐπαθῆς ἄνθρωπος, ἐπὶ πλέον ἐστὶ τοῦτο ἀπαιτήσις τῆς κράσεώς μου.

Τοῦτο καὶ ἡμεῖς ἀναμφιβόλως δὲν ἀρνούμεθα. Ἡ κράσις ἀκριβῶς ἐστὶν ἡ ἔμφυτος ἐκείνη διάθεσις τὴν ὁποίαν ἐκδηλοῦμεν ἅμα γεννηθέντες, ἀναπτύσσομεν πολλάκις ἀναλόγως τοῦ τρόπου τῆς ἀνατροφῆς ἡμῶν καὶ ἡ ὁποία ἀνὰ πᾶσαν στιγμὴν ἀποτελεῖ τὸ βάθος τῆς ἠθικῆς ἡμῶν προσωπικότητος.

Ἀλλὰ διὰ τῆς ἔμφρονος διαπαιδαγωγήσεως ἡμῶν αὐτῶν δυνάμεθα νὰ τροποποιήσωμεν τὰς ἰδέας καὶ τὰ συναισθήματα ἡμῶν, καὶ μεταβάλλωμεν τὴν κράσιν εἰς χαρακτῆρα.

Πρὸς τοῦτο δὲν ἀπαιτεῖται μήτε ἰδιάζουσα ἰκανότης πνεύματος, μήτε, ὡς λέγομεν, ἀδάμαστος βού-

λησις. Ἀρκεῖ νὰ χρησιμοποιοῦμεν, ὡς δεῖ, τὸν κοινὸν νοῦν δι' οὗ ὑπὸ τῆς φύσεως ἐπροικίσθημεν καὶ δυνάμεθα ἀφεύκτως νὰ διαβλέπωμεν τὴν ὀρθὴν ὁδόν, τὴν ὁποῖαν ὀφειλομεν νὰ ἀκολουθήσωμεν.

Ὅταν ὁ ἄνθρωπος οικειοποιηθῇ ἀλήθειάν τινα καὶ στερεῶς αὐτῆς ἔχηται, οὐ μόνον δυσκόλως ἐξ αὐτῆς ἀποσπᾶται· ἀλλὰ καὶ αἰσθάνεται ἐαυτὸν τρόπον τινὰ παρασυρόμενον ὑπ' αὐτῆς, ὡσεὶ, ὡς λέγομεν, κρατεῖ αὐτὸν ἐκ τοῦ τραχήλου. Ἐντεῦθεν καὶ ὁ γάλλος φιλόσοφος Guyau ἄριστα ἀπεφήνατο ὅτι, ὅστις δὲν ἐνεργεῖ συμφώνως πρὸς τὰς σκέψεις αὐτοῦ, σκέπτεται ἀτελῶς.

Τὸ ἔργον τῆς διαπαιδαγωγήσεως ἡμῶν αὐτῶν φανταζόμεθα συνήθως δυσχερέστερον ἢ ὅσον πράγματι εἶνε. Βλέπομεν καθ' ἑκάστην ἀσθενεῖς, εἴτινες ἅπαντα τὸν βίον αὐτῶν ἐν σκληραῖς δοκιμασίαις ἔνεκα ἀκριβῶς τῆς εὐαισθησίας ταύτης διάγουσι, καθιστάμενοι ὅλως ἀνίκανοι πρὸς ἐκπλήρωσιν τῶν καθηκόντων αὐτῶν. Πολλὰκις δὲ ἐντὸς ὀλιγίστων ἡμερῶν εἴτε ἐβδομάδων εἶνε ἱκανοὶ εἰ τοιοῦτοι ἄνθρωποι οὐ μόνον τὴν ἰσχὺν τῆς ὀράσεως αὐτῶν νὰ μειώσωσι, ἀλλὰ καὶ τὴν φυσικὴν ἐνέργειαν τῶν ὀφθαλμῶν νὰ διαστρέψωσιν, ὥστε νὰ παρατηρῶσι τὰ ἀντικείμενα ὑπὸ διάφορον πρίσμα. Ἐφ' ὅσον δὲ ἀποκαθιστῶσι τὴν ἠθικὴν γαλήνην, ἐπὶ τοσοῦτον, ὑπὸ τὸ κράτος τῶν ὑγιῶν τούτων ἐντυπώσεων, αἱ διαταράξεις τῆς λειτουργίας ἐλαττοῦνται, ἡ εὐθυμία ἐπανερχεται, τὸ σῶμα ἀναπτύσσεται καὶ ἡ πρόοδος τῆς ἠθικῆς ταύτης διαίτης ἀποδεικνύει τὴν ὑπεροχὴν τοῦ πνεύματος ἀπὸ τοῦ σώματος.

Ἐν τῇ διαπαιδαγωγῇ τούτῃ τοῦ ἰδίου αὐτῶν ἐγῶ, ὀφείλουσιν οἱ ἀσθενεῖς νὰ ζητήσωσι τὴν ἰασιν αὐτῶν καὶ οἱ ὑγιεῖς εὐρίσκουσι τὴν ἐκ τῆς ὀλεθρίας νευροπαθείας προφύλαξιν. Ἄλλ' ἡ διαπαιδαγωγῆσις αὕτη ἀνάγκη νὰ γίνηται βαθμιαίως. Ὅφείλει ὁ ἄνθρωπος νὰ ἄρχηται αὐτῆς, ἀπὸ τῶν ἐλαχίστων φαινομένων, ἀπ' αὐτῆς ἔτι τῆς ἐπιώφελοῦς ἕξεως τοῦ θεωρεῖν μηδ' ἀμινὰς καὶ ἀναξίους προσοχῆς τὰς μικρὰς αὐτοῦ ἀδιαθεσίας, καὶ νὰ βαίνει βαθμηδὸν καὶ ἀφόβως ἐπὶ τὰ σπουδαιότερα, μὴ μεριμνῶν ποσῶς περὶ τῶν δῆθεν νοσηρῶν αὐτῆς συνεπειῶν.

Σὺν τῷ χρόνῳ, ἀναπτυσσομένης τῆς ἡλικίας τοῦ ἀνθρώπου, καὶ αἱ ἐνασχολήσεις αὐτοῦ πολλαπλασιάζονται, Ὁ πρακτικὸς βίος προβάλλει ἡμῖν πολυειδεῖς μερίμνας, τὸ γεγονός δ' ἀκριβῶς τοῦτο παρέχει κατ' ἀλληλοῦν εὐκαιρίαν ὅπως κανονίσωμεν τὴν εὐαισθησίαν ἡμῶν καὶ δημιουργήσωμεν ἐκουσίως αἰσιοδόξους ἐιαθέσεις, ὑφ' ὧν ἐμφορούμενοι θὰ ἀποβλέπωμεν πάντοτε πρὸς τὸν ἐξωτερικὸν κόσμον ὑπὸ τὰς καλὰς αὐτοῦ ὀψεις.

Τέλος ἂν, ἀποκτήσαντες βαθμὸν τινα πνευματικῆς ἀκμῆς, κατορθώσωμεν, ἔστω καὶ κατ' ἐλάχιστον, νὰ ἐπιτύχωμεν τῆς πολυτίμου ταύτης ψυχικῆς καταστάσεως, αἱ βλέψεις ἡμῶν δέον νὰ στραφῶσιν ἔκτοτε ἔτι ὑψηλότερον καὶ μετ' αὐταπαρνήσεως νὰ ἀντιμετωπίσωμεν τὰ ἱερά καθήκοντα, τὰ ὁποῖα ἐπιβάλλει πᾶντι ἀνθρώπῳ ἡ παρουσία αὐτοῦ ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ, καὶ αἱ πρὸς τοὺς ὁμοίους ἡμῶν σχέσεις.

Ἀνάγκη ἅπασα καθόλου ἢ ὄρασις ἡμῶν νὰ συγκεντρῶται ἐν τῇ διηνεκεῖ μερίμνῃ τῆς τελειοποιήσεως τοῦ ἠθικοῦ ἡμῶν ἐγώ.

Ἡ περίοδος αὕτη ἐστὶ κρισιμωτάτη καὶ σημαντικωτάτη δι' ἅπαντα τὸν μετέπειτα βίου ἡμῶν.

Ἐὰν ὁ ἄνθρωπος ἐν τῇ κρισίμῳ ταύτῃ στιγμῇ αἰσθάνθῃ ἑαυτὸν κενὸν παντὸς θρησκευτικοῦ συναισθήματος καὶ πάσης περὶ Θεοῦ ιδέας, καταλαμβάνεται ὑπὸ ἀκαταλήπτου αὐτῷ ἀνίας, ἀπορρεούσης ἐκ τῆς ἐν αὐτῷ ἐπικρατήσεως ἀθεϊστικῶν καὶ ἐγωϊστικῶν τάσεων. Ὅπως δ' εὖρη τὴν ἀληθῆ ἐσωτερικὴν αὐτοῦ εὐδαιμονίαν, ἀνάγκη νὰ ἀποβλέψῃ πρὸς τὴν αἰώνιον αὐτῆς πηγὴν καί, γνοὺς τὴν ἑαυτοῦ σμικρότητα ἀπέναντι τῆς Θείας τελειότητος, ὁμολογήσῃ καὶ ἀκράδαντως πειθῆ περὶ τῆς ἀμέσου αὐτοῦ ἐξαρτήσεως ἐξ ἄλλου ἀνωτέρου ὄντος. Ἐννοεῖται ὅμως ὅτι καὶ ἐν τῇ τάσει ταύτῃ τοῦ ἀποσπᾶν τὴν προσοχὴν ἡμῶν ἀφ' ἑαυτῶν, ὀφείλομεν νὰ ἀποφεύγωμεν τὰ ἄκρα, νὰ μὴ χωρῶμεν ὑπὲρ τὸ δέον καὶ διατρέχωμεν τὸν κίνδυνον νὰ λησμονήσωμεν καθ' ὀλοκλήριαν ἡμᾶς αὐτούς.

Ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ τῆς ὑπερτάτης ἠθικῆς ἢ πορεία πάντων ἡμῶν ἐστὶν ἀσταθῆς καθὼς καὶ ἐν τῇ νοερᾷ ἐκείνῃ ὑγιεινῇ τὴν ὁποίαν ὀφείλομεν νὰ ἀντιτάξωμεν εἰς τὰς φυσικὰς ἀθυμίας καὶ ἀντιδράσεις. Ἐντεῦθεν ἔχομεν ἀνάγκην ἐν τῷ σημείῳ τούτῳ ὄλων τῶν ἠθικῶν βοηθημάτων.

Ἐκεῖνοι μὲν εἰς τοὺς ὁποίους ἡ πνευματικὴ κατὰστασις ἐπιτρέπει τὴν ἀφελῆ ἔτι πίστιν καὶ ἐν αὐ-

τῆ ἐπαναπαύεται τὸ ἐρευνητικὸν αὐτῶν πνεῦμα, θὰ εὐρωσιν ἀσφαλὲς ἔρεισμα ἐν ταῖς θρησκευτικαῖς ταύταις πεποιθήσεσι, ἐὰν βεβαίως αὐταὶ τυγχάνουσιν ἀγναὶ καὶ ἀληθεῖς.

Ἐκεῖνοι δὲ τοὺς ὁποίους ἡ φιλοσοφοῦσα διάνοια ἄγει ἀμετατρέπτως εἰς τὸν ὀρθολογισμόν, εὐρίσκουσιν ἐν ἑαυτοῖς, ἐν στωϊκισμῷ ἀπηλλαγμένῳ τοῦ ἐγωῖσμοῦ, τὴν δύναμιν νὰ ἀντιστῶσιν εἰς τὰς ἀντιδράσεις τοῦ ἀνθρωπίνου βίου.

Οὐαὶ τοῖς ἀδιαφόροις καὶ ἐκείνοις οἵτινες ἐπιδιώκουσιν ἀπλῶς τὴν ἱκανοποίησιν τῶν ὑλικῶν αὐτῶν ἀπολαύσεων καὶ ἐπιθυμιῶν.

Εἶνε ἐπικινδυνόδεστατον καὶ παρὰ τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν νὰ διάγη τις τὸν βίον ἄνευ θρησκείας ἢ φιλοσοφίας. Δυνάμεθα μάλιστα, χωρὶς ποσῶς νὰ δυσαρρστήσωμεν τοὺς φανατικὸς πιστοὺς, μετὰ παρρησίας νὰ εἴπωμεν, ἄνευ φιλοσοφίας διότι ἡ θρησκεία ἔνδύναται αὐτὴ καθ' ἑαυτὴν νὰ ἐπιφέρει τὰ προσδοκώμενα σωτηριώδη ἀποτελέσματα, ἐὰν μὴ κατορθώσῃ νὰ διεγείρῃ ἐν τοῖς ὁπαδοῖς αὐτῆς, φιλοσοφίαν τινὰ τοῦ βίου.

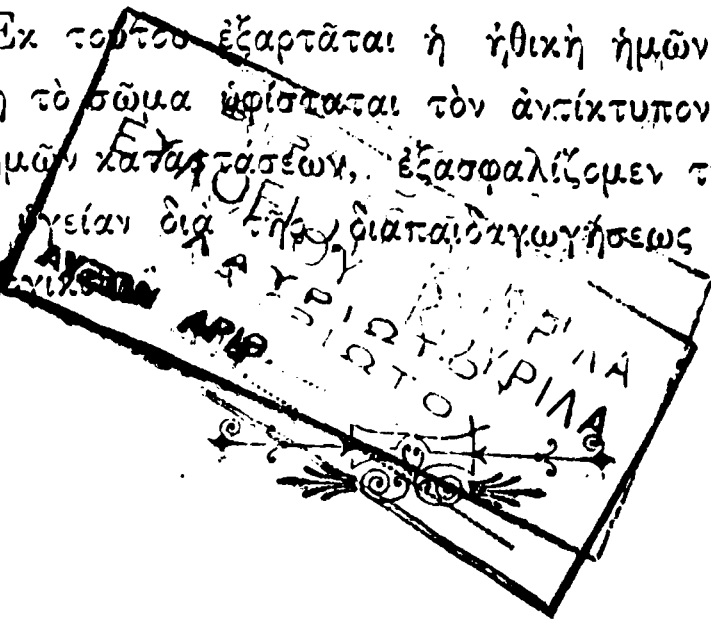
Ἐξαίρουσι ἐν γένει ὑπὲρ τὸ δέον τὴν ἐπίδρασιν τοῦ φυσικοῦ ἐπὶ τοῦ ἠθικοῦ καὶ αἱ βιονομικαὶ ἐπιστῆμαι, κακῶς ἐννοηθεῖσαι καὶ ἐρμηνευθεῖσαι, ἐνίσχυσαν τὸν παχυλὸν ὑλισμόν, ὁ ὁποῖος οὐδαμῶς δύναται νὰ χρησιμεύσῃ ὑπόδειγμα βίου εἰς τὰ λογικὰ ἐρυθλάχιστον ὄντα.

Οὐδεμία ἀνάγκη, καθ' ἡμᾶς, νὰ ἀνατρέξωμεν πρὸς

λύσιν τοῦ ζητήματος τούτου εἰς τὰς ἀρχαίας σκέψεις τοῦ πνευματικοῦ δρασμοῦ, οὔτε νὰ παραγκωνίσωμεν τὸ ἡμέτερον λογικόν, ἀντικαθιστῶντες αὐτὸ διὰ τῆς τυφλῆς πίστεως. Ἀρκεῖ νὰ ἀναμνησθῶμεν ὅτι ὑπάρχει κόσμος ἰδεῶν, ὅτι ὑπακούομεν ταύτοχρόνως εἰς τὰ ἐλατήρια τῆς αἰσθητικότητος καὶ εἰς τὰς ὑψηλῆς τοῦ ἡμετέρου νοῦ. Δυνάμεθα νὰ ἀντλήσωμεν ἀφθόνως ἐκ τοῦ ταμείου τῶν ἠθικῶν ἀξιωμαίων, τὰ ὁποῖα ἐδημιούργησαν ὀλόκληροι σειραὶ γενεῶν, καὶ νὰ ἐργασθῶμεν πρὸς ἀρμονικὴν-ἀνάπτυξιν τῆς ἰδίας ἡμῶν προσωπικότητος.

Ἐκ τούτου ἐξαρτᾶται ἡ ἠθικὴ ἡμῶν ὑγεία καὶ ἐπειδὴ τὸ σῶμα ὑφίσταται τὸν ἀντίκτυπον τῶν ψυχικῶν ἡμῶν καταστάσεων, ἐξασφαλίζομεν τὴν φυσικὴν ἡμῶν ὑγείαν διὰ τῆς διαπαιδαγωγήσεως τοῦ ἡμετέρου

Αἱ εὐγενεῖς Κυρίες

Μελπομένη Γ. Σωτηρίου	Σωμ.	1
Μαρία Λάμπρου	»	»
Μαρία Ἰωαννίδου	»	»
Σαπφώ Γριβελλή (Γιάφρα)	»	»
Μερόπη Θ. Ἰγγλέζου	»	»
Ἐλένη Σαββίδου	»	»

Οἱ ἐκ τῶν μαθητῶν τῆς Θεολ. Σχολῆς τοῦ Σταυροῦ.

Γεώργιος Κηλάδης	Σωμ.	1
Γεώργιος Σφακιανάκης	»	»
Κωνσταντῖνος Βλαχόπουλος	»	»
Δημήτριος Ἐλευθεριάδης	»	»
Ἐμμανουήλ Ἰωαννίδης	»	»
Ἡλίας Ἀναστασιάδης	»	»
Νικήτας Ἰωσήφ	»	»
Νικίας Σολομῶντος	»	»
Χαραλάμπης Βαφείδης	»	»
Χριστοφόρος Μερίκας	»	»
Ἄνωνυμος	»	»
Β'. Ἄνωνυμος	»	»
Γεώργιος Γαλετάκης	»	»
Γεώργιος Τσάκουρης	»	»
Σωτήριος Ἀγγελόπουλος	»	»
Ἡλίας Κωνστατινίδης	»	»
Νικόλαος Γιακουμάκης	»	»

Δημήτριος Εύθυμιου	»
Γεώργιος Χατζῆ Γεωργίου (Βοσπόρειος)	»
Ἰωάννης Παπαῖ Κωνσταντίνου (Νικόμηδεύς)	»
Παντελεήμων Ἰ. Δήμου	»
Δημήτριος Πινάτζης (Κίος)	»
Σωκράτης Π. Γανιάρης (Χίος)	»
Φώτιος Ἰ. Σερλῶης (Ἑπειρώτης)	»

Οἱ ἐν Ἰόππῃ Κύριοι

Πρεσβύτερος Στέφανος Χαμῖς	Σώμ.	1
N. Μελέτιος		2
Γ. Βραχυπέδης		5
Γ. Ν. Σεγκάκης		2
Ἰαναγ. Βαφειάδης		1
Μιχαήλ Παντελίδης		1

Οἱ ἐν Βηρυττῷ

Ἄνωνυμος:	Σώμ.	1
Ἐμμανουήλ Ματσάκης		»
Ἰωάννης		»
Ἰωάννης Α. Ἰωάννου		»
Θεόδωρος Θεοδοροπούλου		»
Φώτιος Φλάμπης		»
Νικόλαος Παπαδέπουλος		»
Βαρνάβας Ἰ. Βαρδαβᾶς		»
Ἰωάννης Φουνάρης		2
Δημήτριος Μύλωνος		1

Ἡλίας Μαρούσης	Σώμ.	1
Ἐμμαν. Χαμηλός	»	»
Χαράλαμπος Ζαχαρόπουλος	»	»
Γεώργιος Καμπούρης	»	»
Ἡλίας Φραγγούδης	»	»
Ἐμ. Logos	»	»
Τριαντάφυλλος Λαδάκης	»	»
Κωνσταντῖνος Λαγουδάκης	»	»
Ἰωάννης Ἐγγλεζάκης	»	»
Ἄρ. Μυλωνᾶς	»	»
Ἄντ. Καρλαβᾶς	»	»
Θεόδωρος Τσιτσίνιας	»	»
Δημήτριος Βαρουφάκης	»	»
Ε. J. Ἀντωνιάδης	»	»
Βίκτωρ Παυλίδης	»	»
Δημήτριος Λυκούδης	»	»
Γεώργιος Μιχαήλ	»	»
Νικόλαος Σιτινᾶς	»	»
Στέφανος Ἰωαννίδης	»	»
Νέαρχος Μ. Παπᾶς	»	»
Σ. Εὐθυμιάδης.	»	»

Οἱ ἐν Σμύρῃ Κύριοι

Ὁ Παν. Ἀρχμαν. κ. Μισαήλ χατζῆ Διακάκης	Σώμ.	1
Σύγκελος Κωνσταντῖνος Ταμπουλίδης	»	»
Σύγκελος Ἱερόθεος	»	»
Νικόλαος Ἀρετσίνης (ιερεὺς)	»	»

Πολύκαρπος Πουρτούκος έφημέριος άγ. Νικολάου	»
Ίεροδιάκονος Κωνστάντιος Βρεκούσης	»
ό άξ. Δημήτριος Καστρισιάδης Γραμματεὺς τοῦ ἱεροῦ Νοσοκομείου Σμύρνης	1
Στυλιανὸς Μηλιόπουλος ἀρχιφρενοκόμος	1
Ἀνδρέας Τσαγκάρης ἀρχιφρενοκόμος	1
Κωνσταντῖνος Δ. Βαρβαράκης προπαρασκευαστῆς ἐγ- χειρήσεων	1
Ίωάννης Παπαῖ Ἐμμανουήλ Νοσοκόμος	1
Ίωάννης Μαρτάκης Νοσοκόμος	1
Ίωάννης Θεοδώρου »	1
Ἀλέξανδρος Σωτηρόπουλος »	1
Χαρίτων Θεοδωρίδης ἀρχιμάγειρος	1
Ἀντώνιος Σαράντου μάγειρος	1
Εὐστάθιος Σαράντου	1
Εὐστράτιος Γ. Φραγκίδης	1
Μοσχοπία Ἀρχινοσοκόμος	1
Θάνος Τήνιος ἔμπορος	1
Κωνσταντῖνος Ν. Βασιλάκης ὑποδηματοποιὸς	1
Βασίλειος Φωτεινόπουλος	1
ό ὀσιώτατ. Μάρκος Μονοχὸς ἐκκλησιάρχης τοῦ ἱεροῦ Νοσοκομείου	1
Ἐλευθέριος Γκίλλης	1
Σ. Α. Φωτειάδης	1
Δ. Γ. Οἰκονόμος	1
Χ. Κ. Εὐαγγελίδης	1
Γ. Μηλιάρης	1
Νικόλαος Σαββόπουλος	1

Οἱ ἐν Ροστοδίῳ Κύριοι

Σοφοκλῆς Θ. Μπιτζές (Ἄλατσατα)	1
Ἄριστοτέλης Σ. Μπιτζές (Ἄλατσατα)	1
Θεόδωρος Σ. Μπιτζές (Ροστόβιον)	1
Κωνσταντῖνος Σ. Μπιτζές	1
Νικόλαος Μαρής	1
Λυκοῦργος Μαρίνος	1

Οἱ ἐν τῇ νήσῳ Χίῳ

Ἄντωνιος Ὀρφανουδάκης	1
Γεώργιος Γλύπτης	1
Γεώργιος Δεμιρζάκης	1
Ἰωάννης Τσάπαλας	1
Κωνσταντῖνος Βολικάκης	1
Λάμπρος Κοτσᾶκος	1
Νικόλαος Καλίκης	1
Νικόλαος Λούρας	1
Πέτρος Δούκας	1
Στέφανος Ζηλανάκης	1

Οἱ ἐν Ἄλατσατοῖς τῆς Ἐρυθραίας

Ὁ Ἱερομνήμων κ. Ἡσύχιος	1
Δ. Μ. Χατζῆ Γιαννάκης	1
Δημ. Χατζῆ Ἰ Δημάκας	1
Δημ. Μπουδούρης	1
Γ. Α. Καλογεράκης	1

Ἄντων. Κ. Μιχάλαρος	Σώμ.	1
Γεώργιος Δ. Μπιλιμίζης		1
Γεώργιος Δ. Κακογιάννης		1
Σταῦρος Κ. Κακογιάννης		1
Δημήτριος Κ. Δαβάζογλους		1
Ἰωάννης Εὐλᾶς		1
Σάββας Μπάγκιτας		1
Νικόλαος Ι. Ρόκας		1
Ἰωάννης Μακαρόνας		1
Κωνσταντῖνος Νιγκολιδάκης		1
Δημοσθένης Τραμπακουλίδης		1
Ἄριστος Α. Ντουμάνης		1
Διονύσιος Σκολαρίγκας		1
Νικόλαος Δ. Τσιτιμπίνης		1

Οἱ ἐν Πυργῷ

Ὁ Ἱερομνήμων κ. Διονύσ. Μηναδάκης		1
Γεώργιος Ἰ. Μηναδάκης		1
Νικόλαος Ἰ. Χρηστοφιδάκης		1
Ἐμμανουήλ Δ. Μπεζιργιάννης		1
Κωνσταντῖνος Γ. Παναγιώταρος		1

Οἱ ἐν Τραπεζοῦντι

Πέτρος Περσόπουλος		1
Κακουνέχος Μελιοακὸς		1

*Οἱ ἐκ τῶν μαθητῶν τῆς Δ'. τάξεως
τοῦ αὐτοῦ Γυμνασίου*

Γεώργιος Ἀθηναγόρας		2
---------------------	--	---

Παναγιώτης Ἀλεξιάδης	Σώμ.	1
Δημήτρ. Θ. Πανίδης		1
Μιλτιάδης Γ. Τσαλιγόπουλος		1
Παναγιώτης Περουκίδης		1
Κωνσταντῖνος Κακρύλης		1
Βασίλειος Βασιλειάδης		1
Θεοφύλακτος Κ. Θεοφυλάκτου		1
Ἀντώνιος Πιπερόπουλος		1
Π. Α. Σαλωνικίδης		1
Βασ. Φυλλίδης		1
Θεόδωρος Π. Καλπαξίδης		1
Φιλοπολίμην Σουλιάδης		1
Περικλῆς Καλλίδης		1

Οἱ ἐκ τῶν μαθητῶν τῆς Γ'. τάξεως

Κ. Γιαννικαπάνης	1
Γ. Χ. Μακρίδης	1
Ι. Ε. Ἐλευθεριάδης	1
Φ. Κανδήλης	1

Σημ. Αἰτοῦμεν συγγνώμην παρὰ τῶν κ. κ. συνδρομητῶν, ὧν τὰ ὀνόματα δὲν κατεχωρήθησαν ἕνεκα τῆς ἀκαίρου παραλαβῆς τῶν ἀγγελιῶν.

